

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Kamila Kaplanová

Právo rodiče na styk s dítětem a jeho úprava

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Právo rodiče na styk s dítětem a jeho úprava*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 10. 7. 2017

.....

Kamila Kaplanová

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	7
1 Vymezení základních pojmů	9
1.1 Rodina	9
1.2 Rodič	10
1.3 Dítě	11
1.4 Právo styku	12
2 Styk rodiče s dítětem	13
2.1 Právní úprava styku	14
2.2 Právo na styk jako součást rodičovské odpovědnosti	17
2.3 Formy styku	19
3 Určení styku s dítětem	22
3.1 Dohoda rodičů	22
3.2 Soudní úprava styku s dítětem	23
3.2.1 Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé	24
3.2.2 Způsob a rozsah styku	26
3.2.3 Omezení a zákaz styku	26
3.3 Styk s dalšími příbuznými osobami	28
3.4 Styk rodičů s dítětem, když dítě není svěřeno do péče svých rodičů	31
3.5 Syndrom zavrženého rodiče	32
4 Následky bránění realizaci styku s dítětem	35
4.1 Výkon rozhodnutí	36
4.1.1 Výkon rozhodnutí uložením pokut	36
4.1.2 Výkon rozhodnutí odnětím dítěte	37
4.2 Změna poměrů	39
4.3 Náhrada škody při neuskutečnění styku s dítětem	40
4.3.1 Škoda vzniklá zaviněným zmařením styku	41
4.3.2 Škoda vzniklá porušením prevenční povinnosti	43
4.3.3 Způsob a rozsah náhrady	44
4.4 Nástroje podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí	46
4.5 Nástroje podle trestního zákoníku	47

5 Úvaha de lege ferenda	48
Závěr	50
Seznam použitých zdrojů	53
Monografie	53
Komentáře	53
Odborné časopisy	53
Právní předpisy	54
Judikatura	55
Internetové zdroje	56
Abstrakt	57
Klíčová slova	59

Seznam použitých zkratk

EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (<i>European convention on human rights</i>), (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.)
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
LZPS	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Základní listiny práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů
OZ64	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
NS	Nejvyšší soud České republiky
KS	Krajský soud
ÚS	Ústavní soud České republiky
ČR	Česká republika
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ÚPD	Úmluva o právech dítěte (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.)
SZR	Syndrom zavrženého rodiče

tzv.	takzvaný
např.	například
apod.	a podobně
a násl.	a následující

Úvod

Rodina a zázemí, které poskytuje, je důležitým faktorem pro utváření osobnosti dítěte, možná tím nejdůležitějším. Rodiče by měli být dítěti vzorem a dojem, který dítě ze své rodiny získá, si poté nese až do dospělosti, kdy u něj přetrvává představa, že takto má rodina fungovat. Bohužel ne vždy je soužití dvou lidí ideální a v případě rozchodu, tím hůře pokud k němu dojde ve zlém, trpí hlavně dítě.

Ať už jde o rozvod manželství, či rozchod v případě nesezdaného soužití, vždy je potřeba vyřešit, jak nadále bude probíhat péče o nezletilé dítě a jeho výchova. Je velmi důležité, aby v životě dítěte figurovali oba rodiče. Bohužel velmi často dochází k tomu, že dítě je svěřeno do péče jednoho z rodičů, zpravidla to bývá matka, a styk dítěte s otcem je tak značně omezen. V případě, že jsou zde negativní emoce mezi rodiči, dochází nezřídka i k tomu, že matka odmítá umožnit otcovi s dítětem se stýkat. V takovém případě nezbyvá než se obrátit na soud, aby rozhodl a umožnil či neumožnil druhému rodiči s dítětem se vidat a podílet se na jeho výchově. Vždy je třeba pamatovat na to, aby vše bylo vyřešeno především v souladu se zájmem dítěte a nikoli rodičů, kteří spolu bojují.

Styk rodiče s dítětem je velmi aktuální téma, obzvláště v dnešní době, kdy nejen že je třeba vyřešit styk po rozvodu rodičů, kdy rozvodovost v ČR přesahuje 40 %, přičemž více než polovina rozvodů se týká manželství s nezletilými dětmi¹, ale stále častější je nesezdané soužití párů. V případě, že rodiče dítěte neuzavřeli manželství, je pro ně mnohem snazší tento vztah ukončit, i v těchto případech je ale potřeba vztahy k dětem nějakým způsobem dohodnout případně soudně upravit. V případě rozvodu je určení péče o dítě stěžejní pro to, aby soud manželství rozvedl. U nesezdaných párů žádná zákonná povinnost poměry k dětem upravit v našem právním řádu není. Stát by měl totiž do rodiny a rodinného života zasahovat co možná nejméně, jedná se především o soukromou záležitost každé osoby a je pouze na ní, jak bude její rodinný život vypadat. Nesezdané páry mají situaci značně ulehčenu oproti manželům, jelikož si mohou o vztazích rozhodovat sami, ale v případě že je to problém mohou se také obrátit na soud, aby s řešením situace pomohl. Z pohledu dítěte je však třeba říci, že v případě rozvodu má dítě větší jistotu, jak bude jeho život s rodiči nadále vypadat. Děti narozené nesezdaným párům jsou tak svým způsobem v nevýhodě, jelikož pokud se rodiče neobrátní na soud, jsou tzv. „vydány na milost“ svým rodičům, kteří o jejich životě

¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Pohyb obyvatelstva – rok 2016* [online]. czso.cz, 21. března 2017 [cit. 25. dubna 2017]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/ci/pohyb-obyvatelstva-rok-2016>>.

rozhodují a často si neuvědomují, že by mělo jít v této situaci především o dítě, a ne o jejich vzájemné konflikty a boje.

V mé práci se nejprve věnuji vymezení základních pojmů, týkajících se této problematiky. Druhá kapitola se zabývá konkrétně právem na styk rodiče s dítětem, je zde na něj pohlíženo z hlediska úpravy na mezinárodní, unijní i vnitrostátní právní úpravy a také jako na součást povinností a práv, které vyplývají z rodičovské odpovědnosti. Dále zde také uvedu, jaké jsou možné formy styku s dítětem, jelikož si myslím, že laická veřejnost má o tomto pojmu řadu mylných představ. Stěžejními pro práci jsou třetí a čtvrtá kapitola práce. Ve třetí kapitole přiblížím, jakým způsobem může být styk s dítětem mezi rodiči určen a také možnost určení styku s jinými osobami než rodiči, protože pro dítě a jeho příznivý vývoj je potřebný i kontakt s širší rodinou, či osobami, které jsou dítěti blízké, jako např. bývalý partner rodiče, který sice není biologickým příbuzným, ale stal se pro dítě důležitým. Krátce zde charakterizuji také pojem syndromu zavrženého rodiče, o kterém se na veřejnosti a v médiích často hovoří, a který je s problematikou styku neodmyslitelně spojen. Čtvrtá kapitola se věnuje následkům, které mohou nastat, jestliže rodiče porušují povinnosti a práva určená soudem. Popíše zde zejména možné způsoby výkonu rozhodnutí o styku, další nástroje, které nabízí vnitrostátní zákony rodiči, aby se mohl účinně bránit, je-li jeho právo na styk porušováno a také případnou náhradu škody, která může rodiči v souvislosti s právem na styk vzniknout.

V práci se pokusím podat komplexní přehled o tom, v čem právo na styk spočívá a představit laické veřejnosti a zejména rodičům, kterým nebyly jejich nezletilé děti po rozpadu vztahu svěřeny do péče, jakým způsobem mohou realizace svého práva na styk s dětmi dosáhnout a jak se co nejlépe bránit, pokud druhý rodič odmítá spolupracovat. Chtěla bych se především zamyslet nad tím, zda má rodič k uplatnění svého práva k dispozici adekvátní množství prostředků, a zda jsou tyto dostatečně efektivní. Využiji k tomu jak odbornou literaturu a komentáře zákonů, tak zejména příspěvky v odborných časopisech a judikaturu Ústavního a Nejvyššího soudu a rovněž Evropského soudu pro lidská práva, ve které se tyto soudy k právu na styk vyjadřují.

1 Vymezení základních pojmů

V této kapitole vymezím základní pojmy, které jsou stěžejní pro mou práci. Jedná se o pojmy rodina, rodič, dítě a styk s dítětem. Kdo je rodič a dítě si jistě každý dokáže představit, přesto je třeba se na tyto pojmy podívat i z právního hlediska. Nejdůležitějším pojmem pro celou práci je samozřejmě styk s dítětem. Laická veřejnost si pravděpodobně ve většině případů představí, že se jedná pouze o osobní styk s dítětem. To je samozřejmě správně, ale právo na styk je mnohem širší a bude vymezeno v samostatné druhé kapitole práce.

1.1 Rodina

Pojem rodina není možné jednoznačně vymezit, a to z toho důvodu, že je zde mnoho pohledů na tento pojem. Definice se liší dle toho, z pohledu jaké vědní disciplíny je na něj nahlíženo. Definice tohoto pojmu objevíme v rámci psychologie, sociologie i práva. Není vyloučen ani různý pohled v rámci konkrétní oblasti. Z hlediska psychologie lze rodinu charakterizovat jako malou, neformální sociální skupinu, svazek lidí vzniklý manželstvím, pokrevním příbuzenstvím nebo adopcí, kdy tito lidé zpravidla žijí ve společné domácnosti.² Rodina má určitou strukturu, kterou tvoří její členové. Za základní členy rodiny jsou běžně považováni matka, otec a jejich děti. Což je tzv. nukleární typ rodiny, dále je zde rodina vícegenerační, která zahrnuje osoby dítěti blízké, jako prarodiče, tety, strýcové apod.³ Je možné rozeznávat několik typů rodinné struktury, avšak pro tuto práci jsou důležitější funkce, které rodina v životě jednotlivce plní.

Obecně můžeme říci, že rodina je jakousi základní společenskou jednotkou, stěžejní pro společnost a její funkci. Mezi základní funkce rodiny patří samozřejmě ta biologická, tedy reprodukční. Mimo to, ale plní rodina řadu dalších důležitých funkcí pro správný vývoj člověka. Jedná se např. o funkci výchovnou, ochrannou (rodina poskytuje bezpečí svým členům), materiální (rodina zajišťuje uspokojování potřeb jejích členů) či emocionální. V rámci rodiny by měl každý získávat představu o tom, jak by měl fungovat v rámci společnosti, vytvářet si sociální pouta s jinými osobami, hospodařit s financemi, nalézt pracovní uplatnění či obecně jak reagovat na životní situace apod. Nejbližší příbuzní

² PRUNNER, Pavel, MIŇHOVÁ, Jana. *Kapitoly ze sociální psychologie pro právníky*. 1. vydání. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 1991, s. 140.

³ Tamtéž, s. 141.

a zejména rodiče působí na sociální a emocionální vývoj dítěte, připravují ho na budoucí samostatný život a vštěpují mu hodnoty, které by měl člověk uznávat a řídit se jimi. Dítě tak získává základní vzorec chování, který dále formuje jeho osobnost, učí se komunikovat, respektovat názory jiných a také sdílet problémy a řešit je.⁴ Z těchto důvodů je rodina stěžejním a nezastupitelným prvkem v životě každého člověka. V rámci rodiny se člověk poprvé setkává s určitým modelem společnosti, čím je člověk starší, tím se společnost, jejímž je členem rozšiřuje. Stát si je vědom toho, že fungující rodina je zásadní pro vývoj člověka, a proto tento institut chrání zákony a často je ochrana rodiny zakotvena přímo v základních ústavních předpisech.

Na ústavní úrovni byl často právní základ vztahu společnosti k rodině spojován s institucí manželství. V dnešní době již ale nelze počítat pouze s klasickým modelem rodiny, kdy zde byli manželé a jejich společné dítě. Změnu v terminologii přinesla Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, která používá pojmy „každý“ a „rodinný život“.⁵ Podle této Úmluvy je tedy nutno za rodinu považovat nejen tu založenou manželstvím, ale také mimomanželské soužití ženy a muže, soužití pouze jednoho rodiče a dítěte a v neposlední řadě i soužití osob stejného pohlaví. Rodina může mít tedy mnoho podob, pro účely této práce na ní však budeme pohlížet jako na společenství muže, ženy a jejich společných dětí, bez ohledu na to, zda uzavřeli manželství či nikoli.

1.2 Rodič

Ani uchopení pojmu rodič není tak jednoduché, jak se na první pohled může zdát. Vzhledem k tomu, že dle statistik až polovina dětí pochází z mimomanželských vztahů a také ke stále rostoucí rozvodovosti, nelze na rodičovství pohlížet pouze z hlediska biologického.

Rodič může být biologický, sociální a právní. Biologickým rodičem je osoba, která je s dítětem pokrevně příbuzná, sociálním rodičem je pak osoba, která s dítětem žije, vychovává ho a dítě ho za rodiče považuje. Právní rodičovství upravuje OZ v části II., která se týká rodinného práva. Matkou je z hlediska práva dle § 775 OZ žena, která dítě porodila, problém zde může nastat výjimečně v případě surogátního (náhradního) mateřství, které ale české právo neupravuje a legálně tedy není možné. Otec je oproti tomu z hlediska práva určován obtížněji, a to za pomoci vyvratitelných právních domněnek. Muž je tedy považován za otce, pokud není prokázán opak. Tyto domněnky upravuje OZ v § 776 a násl. Určením právního

⁴PRUNNER, MIŇHOVÁ: *Kapitoly ze sociální...*, s. 141–145.

⁵ Čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

rodičovství vzniká právní vztah mezi rodičem a dítětem a z něj vyplývající vzájemná práva a povinnosti. V ideálním případě je biologické, sociální a právní rodičovství v souladu a jedná se o jednu osobu, ale ne vždy tomu tak je. V souvislosti s právem na styk a rodičovskou odpovědností jako takovou je pod pojmem rodič třeba rozumět především osobu (matku/otce), která je zapsána v matrice.

Vzhledem k tématu této práce je třeba rodiče dále rozdělit na pečujícího a oprávněného. Toto dělení uplatníme právě v případě, kdy došlo k rozvodu či rozchodu rodičů. Pečujícím je ten z rodičů, kterému bylo dítě svěřeno do péče po rozvodu či rozchodu rodičů, se kterým dítě bydlí, a který tedy zajišťuje běžně každodenní a celodenní péči o dítě. Oprávněným je pak ten rodič, kterému dítě svěřeno nebylo a jenž má právo se s dítětem stýkat na základě dohody rodičů, nebo rozhodnutí soudu.

1.3 Dítě

Pro účely mé práce je třeba na dítě pohlížet pouze z hlediska právního, proto se zde zaměřím na vymezení tohoto pojmu především v rámci NOZ a Úmluvy o právech dítěte. Pojem dítě lze v rámci našeho právního řádu používat ve dvojitým významu. Za prvé lze za dítě označit jakoukoli fyzickou osobu (zletilou či nezletilou), pokud tak vyjadřujeme její vztah k rodičům (použití např. v rámci dědického práva), druhým významem je, že se jedná o nedospělou fyzickou osobu, které právo pro její nízký věk a slabší postavení často přiznává vyšší právní ochranu.⁶

Tradičně je v českém právu za dítě považován potomek osoby v prvním stupni. Tento se pak rozlišuje na dítě nezletilé a zletilé. Již od zákona č. 141/1950 Sb., tzv. středního občanského zákoníku, je upraveno, že zletilosti dítě nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Případně může dosáhnout zletilosti ještě před osmnáctým rokem, pokud uzavře manželství. Takto nabytou zletilost osoba v případě zániku manželství či jeho prohlášení za neplatné již neztrácí. Stejně je tomu i v dnešní úpravě v rámci OZ.⁷ Úmluva o právech dítěte považuje za dítě „každou lidskou bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“.⁸ Úmluva tedy nepočítá se zletilými dětmi, ale vztahuje se pouze na děti nezletilé.

⁶ SCHÖN, Monika. Koho české právo rozumí pod pojmem dítě? *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 3, s. 17.

⁷ § 30 OZ

⁸ Čl. 1 Úmluvy o právech dítěte

Pro tuto práci tedy bude pojem dítě užíván ve smyslu osoby před dosažením zletilosti. V rámci práva na styk není možné s dítětem, které již nabylo zletilosti počítat. Taková osoba je obecně plně svéprávná a může se sama rozhodovat o tom, zda bude se svými rodiči ve styku, jak často a jakým způsobem. U zletilé osoby není možné zasahování soudu, nelze ji ke kontaktu s rodiči nutit, tím by bylo zasahováno do její svobody rozhodování.

1.4 Právo styku

V rámci české právní úpravy nenajdeme přesné vymezení tohoto práva, je proto třeba obrátit se především na řadu mezinárodních smluv, které o tomto právu mluví. Například Úmluva o styku s dětmi vymezuje pojem styk pro účely úmluvy takto: „*styk znamená a) pobyt dítěte, které po omezenou dobu zůstane nebo se setká s nějakou osobou uvedenou v člancích 4 až 5, se kterou obvykle nežije; b) jakákoliv forma komunikace mezi dítětem a touto osobou; c) poskytnutí informací této osobě o dítěti nebo dítěti o této osobě*“.⁹ Podle řady mezinárodních smluv patří mezi základní práva dětí, aby mohly být v kontaktu s oběma rodiči a i obráceně platí, že rodiče mají zaručeno právo stýkat se se svými dětmi a být součástí jejich života.¹⁰ Mezinárodní smlouvy toto právo vymezují spíše obecně, konkrétní úprava a ochrana těchto práv závisí na jednotlivých státech, jak se k tomuto zákonodárce postaví.

Jak vyplývá z výše uvedeného článku Úmluvy o styku s dětmi, právo na styk nespočívá pouze v osobním styku s dítětem, jak by se laické veřejnosti mohlo zdát, ale zahrnuje také jakýkoli kontakt s dítětem prostřednictvím komunikačních prostředků a také pouhé podávání informací o dítěti rodiči, který nemá dítě v péči a samozřejmě opačně podávání informací dítěti o druhém rodiči, se kterým nežije. Stykem tak můžeme rozumět „*základní prostředek, kterým vzniká, udržuje se a rozvíjí vztah mezi rodičem a jeho potomkem, prostředek, kterým mezi nimi vzniká bezprostřední a celoživotní osobní, citové, rodinné pouto, prostředek, kterým může rodič působit na dítě a uplatňovat vůči němu výchovné prostředky a prostředek, kterým dítě naopak může od svého rodiče získávat životní zkušenosti a vzory*“.¹¹ Podrobněji bude styk s dítětem a jeho formy vymezen v následující kapitole, pro tuto práci na něj však bude nahlíženo tak, jak jej vymezuje Úmluva o styku s dětmi.

⁹ Čl. 2 Úmluvy o styku s dětmi

¹⁰ Například: Čl. 4 odst. 1 Úmluvy o styku s dětmi; Čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte

¹¹ NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠTÁK, Radim. *Kontakt s dětmi po rozvodu. Jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 204.

2 Styk rodiče s dítětem

Každý má právo vést svůj rodinný život tak, jak sám uzná za vhodné, zvláště z toho důvodu, že se jedná o soukromý život jednotlivce a stát by měl do této sféry života zasahovat co nejméně, pokud možno vůbec. Jsou však situace, kdy stát určitým způsobem do života občanů zasáhnout musí. Státu na rozdíl od soukromých osob není dovoleno činit vše, co zákon výslovně n zakazuje, ale naopak pouze to, co mu zákon ukládá. Státní moc tedy lze uplatňovat pouze v případech a v mezích, které stanoví zákon a zároveň jen způsobem, který v konkrétním případě zákon stanoví.¹²

Takovou situací, kdy stát musí nějakým způsobem zasáhnout do soukromé sféry osoby a která se týká právě práva na styk, je jednak samozřejmě rozvod rodičů nezletilého dítěte, ale také pouhý rozchod, o kterém soudy nijak nerozhodují. V případě, že se rozpadne vztah 2 lidí a z tohoto vztahu se narodily děti, vždy nastane problém v tom, jakým způsobem se rodiče o děti budou nadále starat. Pro dítě by bylo pochopitelně nejlepší, pokud by nadále žilo s oběma rodiči a nic se pro něj nezměnilo. Taková situace by však byla zcela výjimečná, přestože ideální. Ve většině případů, kdy dojde k rozpadu vztahu rodičů, nastává problém, jak vztahy k dětem nejlépe vyřešit. Právě dítě je často v případě rozchodu tou největší obětí, jelikož se významně mění jeho život a samo dítě tuto situaci nemá příliš možnost ovlivnit.

Ideálním způsobem řešení dané situace je, pokud jsou rodiče schopni se rozumně domluvit, jakým způsobem budou nadále vykonávat práva a povinnosti vůči dítěti. Tak aby to bylo pro dítě co nejlepší. Je tedy potřeba, aby spolu rodiče v zájmu dítěte byli schopni nadále komunikovat a domlouvat se na péči o dítě, způsobu výchovy a kolik času bude dítě s oběma rodiči trávit. Jelikož rodiče často nejsou schopni spolu nadále normálně komunikovat a rozumně se domluvit na péči o dítě, musí zasáhnout soudy a o jejich vztazích k dětem rozhodnout. V případě, že rodiče dítěte jsou manželi, pak je nutné, aby rodiče své poměry k dětem pro dobu po rozvodu nějak upravili, buď tedy dohodou, nebo o nich rozhodne opatrovnický soud. Pokud se jedná o tzv. rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství, je nutné, aby se manželé na úpravě poměrů dohodli a soud tuto dohodu schválil.¹³ V každém případě, dokud manželé nemají poměry ke svým nezletilým dětem upraveny, soud jejich manželství nerozvede.¹⁴ V dnešní době stále klesá počet uzavřených manželství a zvyšuje se tak poměr dětí z nesezdaných párů vůči dětem narozeným v manželství. Přestože uzavření

¹² Čl. 2 odst. 2 LZPS

¹³ § 757 odst. 1, písm. b) OZ

¹⁴ § 755 odst. 3 OZ

manželství představuje pro páry řadu výhod, je pravdou, že ukončení vztahu je zde neformální a mnohem snazší. Při rozchodu zde není povinnost nechat upravit poměry k dětem soudním rozhodnutím, má se za to, že rodiče jsou schopni se na další péči o děti dohodnout.¹⁵

Právo na styk je právem recipročním, tedy vzájemným. Tak jako má rodič, kterému dítě nebylo svěřeno do péče právo se s tímto dítětem stýkat, má i dítě právo stýkat se s rodičem, se kterým nadále nežije.¹⁶ Právu na styk pak také odpovídá povinnost pečujícího rodiče tento styk umožnit. Povinnost nespočívá pouze v pasivním jednání, tedy že pečující rodič nebrání druhému rodiči v realizaci styku. Ze strany pečujícího rodiče musí jít i o určité aktivní jednání, např. musí dítě vždy na styk s druhým rodičem řádně připravit, a hlavně by se měl snažit, aby nedošlo k narušení vztahu dítěte s druhým rodičem. Měl by o oprávněném rodiči před dítětem mluvit, předávat mu jeho vzkazy apod.

2.1 Právní úprava styku

Právo styku rodiče s dítětem nalezneme v řadě předpisů jak mezinárodní, unijní, tak i vnitrostátní povahy. Některé z těchto pramenů nejen, že mají ústavní povahu, ale jsou takovým normám i nadřazeny. Státní orgány by při rozhodování o styku neměly postupovat pouze podle vnitrostátní právní úpravy, ale měly by vzít na vědomí mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána, a které často mají aplikační přednost před vnitrostátní úpravou.¹⁷

Jedním ze stěžejních předpisů mezinárodní povahy, který by měl být v případě řízení o úpravě styku rodiče s dítětem aplikován, je Úmluva o právech dítěte (dále jen „ÚPD“). Tento dokument byl přijat 20. listopadu 1989 v New Yorku. Na základě čl. 5 ÚPD jsou státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, povinny respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů a dále dle čl. 8 odst. 2 ÚPD respektovat právo dítěte na zachování rodinných svazků s vyloučením nezákonných zásahů. S právem styku mezi rodičem a dítětem souvisí zejména čl. 9. „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například jde-li*

¹⁵ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozchodu a rozvodu rodičů. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 1, s. 12–13.

¹⁶ § 888 OZ; ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHÁLOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, s. 135.

¹⁷ NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠŤÁK, Radim. *Kontakt s dětmi...*, s. 204–205.

o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.“¹⁸ Dále úmluva stanoví, že: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.*“¹⁹ Úmluva může být tedy využita k ochraně rodiče/dítěte, jehož právo na styk je porušováno, a to jak před obecnými soudy, tak případně i při posuzování ústavní stížnosti ÚS ČR.²⁰

Dalším významným pramenem práv v oblasti rodinného práva je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, a to její čl. 8, dle kterého má každý právo na respektování svého soukromého a rodinného života. V čem konkrétně toto právo spočívá a co si představit pod pojmem „rodinný život“, který je z práv chráněných čl. 8 pro účely této práce nejdůležitější, úmluva nevymezuje. V nespočtu rozsudků se k tomuto pojmu ovšem vyjádřil Evropský soud pro lidská práva (ESLP), který vzhledem k nevymezení konkrétního obsahu tohoto práva může uzpůsobovat svá rozhodnutí a výklad práva konkrétnímu případu a zároveň vývoji doby a právním i společenským změnám. Již jsem zmiňovala, že se celková podoba rodiny mění, nejen tím, že ubývá počet uzavřených manželství a lidé spolu žijí v nesezdaných svazcích, ale také dnes už rodinu tvoří pouze páry opačného pohlaví. I výklad pojmu „rodinný život“ je tak třeba uzpůsobovat této situaci a Úmluva díky tomu, že jej nijak nevymezuje, ponechává soudům určitou flexibilitu.²¹ V souvislosti s ČR a právem na styk lze uvést rozhodnutí Havelka a ostatní proti České republice, kde soud uvedl, že podle jeho ustálené judikatury je pro rodiče a dítě býti spolu základním prvkem tzv. rodinného života.²²

Dalšími a posledními dvěma mezinárodními smlouvami, které bych zde chtěla zmínit je jednak Úmluva o výkonu práv dětí a pak Úmluva o styku s dětmi. Cílem Úmluvy o výkonu práv dětí je obecně podpora práv dětí, poskytnutí procesních práv dětem a usnadnění jejich výkonu a zaručení, že bude zabezpečeno právo dětí na informace o řízeních, která se jich týkají a možnost se těchto řízení účastnit.²³ Nejnovější mezinárodní smlouvou, kterou zde uvádím a která se věnuje vztahu mezi rodiči a dětmi, je Úmluva o styku s dětmi. Tato úmluva

¹⁸ Čl. 9 odst. 1 ÚPD

¹⁹ Čl. 9 odst. 3 ÚPD

²⁰ NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠTÁK, Radim. *Kontakt s dítětem...*, s. 205.

²¹ K tomu, zda se ochrana rodinného života vztahuje i na homosexuální páry viz. Rozsudek ESLP Schalk a Kopf proti Rakousku, ze dne 24. června 2010, stížnost č. 30141/04, bod 94: „*S ohledem na tento vývoj považuje soud za nepřirozené udržovat názor, že na rozdíl od heterosexuálního páru nemůže pár stejného pohlaví užívat "rodinného života" pro účely článku 8. V důsledku toho vztah stěžovatelů, páru stejného pohlaví žijícího ve stabilním partnerství, spadá pod pojem "rodinného života" stejně jako vztah heterosexuálního páru v obdobné situaci.*“

²² Rozsudek ESLP Havelka a ostatní proti České republice ze dne 21. 6. 2007, stížnost č. 23499/06, bod 53

²³ NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠTÁK, Radim. *Kontakt s dítětem...*, s. 207.

zaručuje dětem a jejich rodičům právo navazovat a udržovat vzájemný pravidelný styk.²⁴ Co se pro účely této úmluvy pod pojmem „styk“ rozumí, jsem uvedla již výše v podkapitole 1.4. V preambuli úmluvy státy, které jsou smluvními stranami, prohlašují, že si uvědomují a souhlasí s potřebou styku dětí s rodiči, ale i s dalšími osobami majícími rodinná pouta s dětmi, a že je důležité, aby rodiče i tyto další osoby udržovali styk s dětmi, a to v souladu s nejlepšími zájmy dítěte. Dále se státy zavazují k přijímání společných zásad pro styk s dětmi a usnadnit tak aplikaci mezinárodních nástrojů v této oblasti. Úmluva upravuje obecné zásady styku s dětmi, rozhodnutí o něm i o výkonu těchto rozhodnutí a upravuje také vhodné ochranné nástroje k zajištění řádného uplatňování styku.²⁵ Počítá však samozřejmě s tím, že státy samy na vnitrostátní úrovni přijmou potřebné předpisy k úpravě styku s dětmi.

Co se týče vnitrostátní úpravy práva na styk, v rámci našeho ústavního pořádku, tedy v Ústavě ani v Listině, není toto právo výslovně uvedeno. Přesto má toto právo ústavněprávní základ a je chráněno jako ústavní hodnota. Právo na styk je součástí práva na rodinný život, které je chráněno jako přirozené právo každého člověka.²⁶ Dle čl. 10 odst. 2 LZPS má každý právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. ÚS v souvislosti s tímto ustanovením zdůraznil, že jako základní prvek rodinného života je třeba chápat i soužití rodičů a dětí, jelikož v jeho rámci se má uskutečňovat péče a výchova ze strany rodičů, na což mají děti právo dle čl. 32 odst. 4 LZPS.²⁷ Čl. 32 LZPS dále stanoví, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona a je zaručena zvláštní ochrana dětí a mladistvých. Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu. Dále toto ustanovení uvádí, že podrobnosti stanoví zákon, zákonodárce je tedy povinen chránit instituty rodičovství a rodiny.

Na zákonné úrovni je styk s dítětem upraven v českém právním řádu v rámci zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (OZ) a to konkrétně v jeho druhé části nazvané Rodinné právo. Tento zákon zcela nahradil předchozí právní úpravu, kdy rodinné právo upravoval samostatný zákon a to zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (ZR). V rámci ZR byl styk s dětmi upraven velmi stručně, věnovaly se mu pouze §§ 26 a 27. V OZ je styku věnován o něco větší prostor, konkrétně zde nalezneme skupinu ustanovení označenou jako „Osobní styk rodiče s dítětem“, jedná se o §§ 887-891. Důvodová zpráva k OZ uvádí, že povinnost a právo styku s dítětem patří k nejvýznamnějším, jedná se totiž především o právo dítěte, které je dítěti

²⁴ Čl. 4 Úmluvy o styku s dětmi

²⁵ Čl. 1 Úmluvy o styku s dětmi

²⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. O právech a povinnostech v rodinném právu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2015, roč. 10, č. 3, s. 32.

²⁷ Nález ÚS ze dne 13. 4. 2010, sp. zn. II. ÚS 485/10, bod 23

zaručeno nejen vnitrostátními předpisy (např. čl. 9 Úmluvy o právech dítěte – právo na rodinný život).²⁸ OZ se tedy dívá na styk s dítětem nejen jako na právo, ale jedná se i o povinnost rodiče vůči dítěti.²⁹ Procesní úpravu obsahuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (ZŘS), dle tohoto zákona se od 1. 1. 2014 řídí všechna řízení ve věcech nezletilých dětí, tedy i řízení o stanovení styku mezi rodiči a dětmi. ZŘS určuje procesní práva a povinnosti všech zúčastněných a dává soudu nástroje k tomu, aby mohl rozhodnout v nejlepším zájmu dítěte a popřípadě vynutit plnění rozhodnutí.³⁰ V souvislosti s úpravou styku s dětmi je nutné zmínit také zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který upravuje opatření sloužící k ochraně práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, oprávněných zájmů dětí a obnovení narušených funkcí rodiny.

2.2 Právo na styk jako součást rodičovské odpovědnosti

Právo rodiče na styk s dítětem je prostředkem českého rodinného práva sloužícího k tomu, aby se rodič mohl nadále podílet na výchově svého dítěte v nejširším slova smyslu, přestože mu nebylo svěřeno do péče.³¹ Díky tomuto právu může rodič nadále vykonávat svá práva a povinnosti vůči dítěti, které mu dávají mimo zákonů i české ústavní předpisy a také mezinárodní smlouvy. A naopak i dítěti je tak umožněno využít svého práva na kontakt s oběma rodiči.

V českém rodinném právu je právo na styk s dítětem součástí tzv. rodičovské odpovědnosti. Tento institut v sobě spojuje dva rozměry, jednak ochranu nezletilého dítěte a jednak realizaci samotného rodičovství.³² Rodičovská odpovědnost trvá od narození dítěte až do doby než dítě dosáhne plné svéprávnosti (přiznání svéprávnosti, uzavření manželství) nejpozději do nabytí zletilosti, tedy 18 let. Tímto pojmem se označuje souhrn práv a povinností mezi rodiči a dětmi, mezi které se řadí mimo udržování osobního styku s dítětem, také péče o dítě, jeho zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, dále ochrana dítěte, zajišťování jeho výchovy a vzdělání, určení místa jeho bydliště, zastupování dítěte a

²⁸ Konsolidovaná verze důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku, s. 223. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

²⁹ § 858 OZ uvádí mimo jiné jako součást rodičovské odpovědnosti povinnost a právo rodičů, spočívající v udržování osobního styku s dítětem

³⁰ NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠTÁK, Radim. *Kontakt s dítětem...*, s. 216.

³¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2009, s. 89.

³² ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHÁLOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost...*, s. 64.

spravování jeho jmění.³³ Tato práva tvoří nejvýznamnější soubor práv a povinností rodičů vůči dítěti a dítě se může domáhat řádného výkonu těchto povinností či práv, například právě práva na styk s oběma rodiči. Rodič se pak může domáhat svého práva vůči tomu, kdo mu ve výkonu brání u soudu.³⁴ Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům (princip rovnosti muže a ženy). Dále OZ stanoví, že rodičovskou odpovědnost má každý rodič (je tedy tzv. nositelem), pokud jí nebyl zbaven.³⁵

Pokud je rodič nositelem rodičovské odpovědnosti, může ji vykonávat. Určitá omezení jsou zde v případě, že se jedná o rodiče nezletilého, který dosud nenabyl plné svéprávnosti nebo rodiče, který byl ve svéprávnosti omezen. Pokud soud rozhoduje o omezení svéprávnosti osoby, musí současně rozhodnout i o její rodičovské odpovědnosti, pokud osoba je rodičem nezletilého dítěte.³⁶ Tato osoba je nadále nositelem rodičovské odpovědnosti, ale její výkon je jí po dobu omezení svéprávnosti pozastaven, a to v celém rozsahu. Pokud by ale tato osoba byla schopna o dítě pečovat i přes duševní poruchu, může jí soud rodičovskou odpovědnost přiznat co do péče o dítě a styku s dítětem.³⁷

Co se týče situace rodiče, který je nezletilý a nenabyl plnou svéprávnost jejím přiznáním či uzavřením manželství, výkon jeho rodičovské odpovědnosti je dle § 868 odst. 1 OZ ze zákona pozastaven do doby, než plné svéprávnosti nabude. Oproti rodiči omezenému ve svéprávnosti je zde však rozdíl v tom, že nezletilému rodiči zůstává výkon povinnosti a práva péče o dítě. Nezletilý rodič se tedy smí o dítě osobně starat, zajišťovat jeho běžnou výživu a běžnou zdravotní péči. Nezletilý rodič však není zákonným zástupcem dítěte a nemůže jednat jeho jménem.³⁸ Soud může rozhodnout i o pozastavení výkonu péče o dítě, pokud nazná, že rodič není dostatečně zralý a schopný řádné péče.

K otázce styku nezletilého rodiče s dítětem, které nemá v péči, je třeba konstatovat, že zákonodárce možnost realizace styku nijak neupravil. Nepřiznat právo styku jen z důvodu nezletilosti rodiče by ale odporovalo zájmu dítěte, navíc pokud je dána možnost přiznat právo na styk rodiči, jehož svéprávnost byla omezena z důvodu duševní poruchy, pak by měl toto

³³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 803.

³⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 816.

³⁵ § 865 odst. 1 OZ

³⁶ § 865 odst. 2 OZ

³⁷ § 868 odst. 2 OZ

³⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHÁLOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost...*, s. 69.

právo mít i rodič nezletilý.³⁹ Analogicky se tak i podle komentářové literatury dovozuje možnost soudu právo styku přiznat i v tomto případě.

§ 858 OZ upravuje, že trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud. Soud tedy může jednak pomoci rodiči či dítěti domoci se svých práv v rámci rodičovské odpovědnosti, např. právě práva na styk mezi rodičem a dítětem, ale soud může výkon rodičovské odpovědnosti v případě nutnosti i omezit a určit rozsah tohoto omezení,⁴⁰ nebo rodiče odpovědnosti dokonce úplně zbavit.⁴¹ Omezení a zbavení rodičovské odpovědnosti ve vztahu k právu na styk se budu více věnovat v další kapitole.

Jak už bylo výše uvedeno, právo na styk rodiče s dítětem je jedním ze základních práv rodiče a stejně tak právo na styk s oběma rodiči je základním právem dítěte. Stát má povinnost tato práva chránit, a proto má soud možnost v případě potřeby zasáhnout a styk s dítětem upravit v rozhodnutí. Zejména pokud, je rodiči, který nemá dítě v péči bráněno ve styku s ním druhým rodičem, či snad třetí osobou. Ale také v případě, že je z nějakého důvodu v zájmu dítěte nutné styk s jedním či oběma rodiči omezit, nebo přímo zakázat. Styk s dítětem je mimo situace, kdy je styk určován soudem z důvodu rozvodu či případně rozchodu rodičů, soudem upravován také v případě rozhodování soudu o rodičovské odpovědnosti jako takové. Dle § 872 OZ předtím, než soud rozhodne o omezení rodičovské odpovědnosti, vždy posoudí, zda je vzhledem k zájmu dítěte nezbytné omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem. V případě, že soud rozhoduje přímo o zbavení rodičovské odpovědnosti, právo rodiče osobně se stýkat s dítětem zůstává zachováno pouze, pokud tak stanoví soud s přihlédnutím k zájmu dítěte.

2.3 Formy styku

Část občanského zákoníku upravující styk sice nese název „Osobní styk rodiče s dítětem“, ale na právo styku je třeba nahlížet širěji. Styk s dítětem totiž nespočívá pouze v osobním kontaktu rodiče s dítětem, ale je možné ho rozlišovat dle několika kritérií.

Zaprvé dle způsobu realizace styku lze dělit na styk přímý a nepřímý. Úmluva o styku s dětmi zahrnuje obě tyto formy, naproti tomu OZ upravuje styk pouze jako přímý. Přímým stykem je myšlen právě osobní kontakt mezi rodičem a dítětem, kdy dítě po omezenou dobu

³⁹ Tamtéž, s. 70.

⁴⁰ § 870 OZ: „Nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou odpovědnost omezí, nebo omezí její výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení.“

⁴¹ § 871 odst. 1 OZ: „Zneužívá-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon, anebo svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon závažným způsobem zanedbává, soud jej jeho rodičovské odpovědnosti zbaví.“

pobývá u oprávněného rodiče. Nepřímým stykem pak je jakákoli jiná forma komunikace mezi rodičem a dítětem, když osobní setkání není z nějakého důvodu možné. NS v rozhodnutí 30 Cdo 1376/2012 stanovil vztah mezi přímým a nepřímým stykem takto: „*Důvody, které se uplatní například pro zákaz či omezení přímého styku, platí i pro styk nepřímý. Nepřímý styk je k přímému styku v poměru speciality, nikoli subsidiarity, tzn., uplatní se tehdy, jestliže objektivní okolnosti (např. značná teritoriální vzdálenost) vylučuje styk přímý, který má vždy přednost.*“ Nepřímým stykem je tedy například kontakt prostřednictvím dopisů, elektronické pošty, internetové komunikace (Skype, Facebook,...), či telefonicky. K úpravě nepřímého styku je přistupováno, zejména pokud nějaká okolnost brání styku přímému, může jít například o značnou geografickou vzdálenost mezi dítětem a oprávněným rodičem, nemoc rodiče či výkon trestu odnětí svobody. K nepřímému styku se bude soud přiklánět také v případech, kdy osobní kontakt s druhým rodičem není momentálně v souladu s psychickým a fyzickým vývojem dítěte a nepřímý styk může pomoci překonat počáteční bariéry.⁴² Osobně si myslím, že pokud rodič má rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, pak by měl mít možnost dítě kontaktovat pomocí komunikačních prostředků bez omezení. Pokud by tím samozřejmě nadměrně neomezoval život dítěte a také pečujícího rodiče. Tedy to, že oprávněný rodič dítěti občas zavolá a zeptá se, jak se mu daří, je naprosto v pořádku, neměl by však dítěti volat několikrát denně, kdy ani dítě už nemusí mít chuť hovor přijmout a mohou vznikat zbytečné konflikty mezi rodiči, protože by si mohl oprávněný rodič myslet, že pečující rodič dítěti hovory s ním zakazuje. Úmluva o styku s dětmi do styku zahrnuje také poskytování informací o dítěti rodiči, který ho nemá v péči. Tato informační povinnost je však spíše součástí vztahu mezi rodiči, než vztahu vůči dítěti, je tedy spíše doplněním práva na styk.⁴³

Styk se dále bude v konkrétních případech lišit svou délkou, která by se měla řídit hlavně potřebami dítěte. Může se jednat pouze o omezený čas v průběhu dne, kdy dítě u druhého rodiče nezůstává přes noc. V takovém případě je možnost rodiče výchovně působit na dítě značně omezena. Pouze pár hodin párkrát týdně nedává rodiči příliš možnost, aby na dítě působil tak jak by chtěl. Navíc tak rodič přichází o řadu činností, které by s dítětem mohl dělat, a které mohou prohlubovat citový vztah mezi ním a dítětem (např. ukládání ke spánku a čtení pohádek před spaním, ranní vstávání a příprava do školky, školy apod.). Častý bude styk o víkendu, kdy oprávněný rodič vyzvedne v pátek dítě a vrací ho v neděli, případně ho odvádí

⁴² Srov. Usnesení KS v Ústí nad Labem ze dne 11. 6. 2011, sp. zn. 73 Co 286/2012; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009, str. 87.

⁴³ Čl. 2 Evropské úmluvy o styku s dětmi; Srov. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 945.

v pondělí do školky, či školy odkud ho pak již vyzvedává povinný rodič. Délka styku s dítětem se může také téměř podobat střídavé péči, kdy dítě bude u druhého rodiče trávit např. celý týden, často v době prázdnin, či svátků.⁴⁴

Za další dělení je možné považovat případné omezení styku. Nejlepší variantou je, pokud rodič může s dítětem trávit čas po dobu, kterou uzná za vhodné a bez přítomnosti či dokonce zásahů třetích osob. Pokud to, ale vyžaduje situace a zájem dítěte, je možné osobní styk určitým způsobem omezit. Je-li vztah mezi dítětem a rodičem nějakým způsobem narušen (dítě rodiče teprve poznává, má na něj traumatické vzpomínky apod.) a je třeba jej napravit, může být styk povolen pouze pod dohledem třetí osoby. Touto osobou bude často někdo blízký dítěti, tedy rodič, který ho má v péči či prarodiče. V obtížnějších případech může být nařízen tzv. asistovaný styk, který probíhá za přítomnosti psychologa či sociálního pracovníka, který v případě potřeby může zasáhnout během styku, aby vše probíhalo, jak má a by obnoven vztah mezi dítětem a rodičem. Styk je pak realizován většinou na neutrální půdě⁴⁵. Extrémním případem je asistovaný styk v případě, kdy v jeho přítomnosti nebo přímo na dítěti bylo páčáno domácí násilí. V takovém případě je zde přítomna třetí osoba proto, aby chránila dítě a zajistila jeho bezpečnost.⁴⁶

⁴⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze...*, s. 87.

⁴⁵ Soud může, je-li to potřeba, určit i místo, kde má ke styku rodiče s dítětem docházet. Viz. § 891 odst. 1 OZ

⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESPHÁLOVÁ, Lenka a kol: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 944.

3 Určení styku s dítětem

V této pro práci zásadní kapitole se budu věnovat způsobům, jak lze samotný styk s dítětem v konkrétním případě upravit. Budu se tedy zabývat zejména možnostmi rodičů uzavřít ohledně styku dohodu a pak samozřejmě určování styku soudem v případě, že rodiče dítěte nejsou schopni sami danou situaci vyřešit. V rámci soudního řízení o určení styku s dítětem rozeberu možnosti soudu určit rozsah i způsob styku a budu se zabývat také možnostmi styk omezit či úplně vyloučit, kdy poukážu na okolnosti, které zde musí být, aby mohlo být takto zasaženo do soukromého práva osoby. Věnovat se dále v této kapitole budu také zajímavé otázky týkající se úpravy styku dítěte s dalšími osobami, které nejsou jeho rodiči. Poslední podkapitola této části práce se pak věnuje vysvětlení syndromu tzv. zavrženého rodiče, který s touto problematikou úzce souvisí.

3.1 Dohoda rodičů

Pokud vztah dvou osob, ať už manželů či ne, nemůže nadále fungovat a dojde k jeho ukončení rozchodem nebo rozvodem, důsledkem je vždy potřeba nějak vyřešit případná vzájemná práva a povinnosti. Kromě vztahu těchto osob jako rodičů ke svým dětem může jít dále například o určité majetkové vypořádání. Pokud osoby byly manželi, pak je nutné, aby si předtím, než může být manželství rozvedeno, upravily jak své majetkové poměry, tak právě poměry k nezletilým dětem. Dokud nejsou poměry k nezletilým dětem vyřešeny soudním rozhodnutím nebo soudem schválenou dohodou rodičů, nemůže dojít k rozvodu manželství.⁴⁷

Občanský zákoník nedělá rozdíly mezi dětmi, které se narodily v manželství a těmi, které pocházejí z nesezdaných soužití. Všechny mají stejné postavení. Není tedy ani nijak rozdílně upraveno řešení poměrů rodičů k nezletilým dětem, pokud spolu rodiče nadále nechtějí žít. V obou případech lze tyto poměry upravit buď dohodou rodičů, a pokud to není možné tak soudním rozhodnutím. Jak jsem zde již uvedla, v případě rozvodu jsou rodiče nuceni poměry k nezletilým dětem upravit. Rodiče, kteří manželství neuzavřeli, mají situaci ulehčenou. V jejich případě jim zákon neukládá povinnost poměry k dětem upravit, ale pouze možnost tak učinit. Rozchod je tedy mnohem jednodušší způsob ukončení vztahu, což je pravděpodobně jeden z významných důvodů, proč stále klesá počet uzavřených sňatků.

⁴⁷ § 755 odst. 3 OZ

Zákon o rodině v § 27 odst. 1 výslovně stanovil, že dohoda rodičů o styku s dítětem nevyžaduje schválení soudem. Současná právní úprava k dohodě o styku stanovuje v § 891 odst. 1, že: „Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se spolu dohodnou, jak se rodič, který dítě v péči nemá, bude s dítětem stykat. Nedohodnou-li se rodiče, nebo vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte a poměry v rodině, soud styk rodiče s dítětem upraví. V odůvodněných případech může soud určit místo styku rodiče s dítětem.“ Ani dnes není potřeba, aby dohodu soud schválil, což lze považovat za důkaz toho, že je zde snaha zasahovat do soukromých práv a života osob co nejméně. Přesto v praxi budou mít rodiče zájem o schválení dohody soudem. A to zejména v souvislosti s návrhy na schválení dohody o úpravě poměrů k dítěti pro dobu po rozvodu, jestliže již v této fázi jsou rodiče dohodnuti na rozvodu podle § 757 OZ.⁴⁸ I v případě, že se rodiče dítěte rozchází, je zde zájem na schválení dohody o styku soudem. Pokud je totiž dohoda schválena soudem, představuje exekuční titul pro případ, že jeden z rodičů neplní své povinnosti, tak jak je v dohodě stanoveno a např. brání rodiči ve styku s dítětem. Dohoda pak poskytuje nejen rodičům, ale i samotnému dítěti větší jistotu, že bude právo na styk dostatečně naplněno. Pokud by rodiče chtěli později dohodu změnit a např. rozsah styku jinak upravit, je opět potřeba, aby i tuto změnu schválil soud. Jestliže se rodiče dohodli na styku mimosoudně, pak není potřeba změnu schvalovat.⁴⁹ Realita je podle mého názoru, ale taková, že rodiče budou realizovat svou dohodu, jak uznají za vhodné bez ohledu na schválení či neschválení soudem, dokud jim to tak bude vyhovovat. Kde není žalobce, není soudce.

Pokud soud schválil dohodu rodičů o úpravě styku s dítětem, nemohou se do výroku o schválení dohody odvolat. Tímto se zákonodárce snaží odstranit případy, kdy rodiče v prvním stupni u soudu „na oko“ uzavřeli dohodu, aby se věc dostala k odvolacímu soudu. Odvolat se proti schválení dohody může kolizní opatrovník, pokud má pocit, že dohoda není v souladu se zájmem dítěte.⁵⁰

3.2 Soudní úprava styku s dítětem

Mezi rodiči nezletilého dítěte, kteří se rozvádí nebo rozchází, se často vyvine negativní a konfliktní vztah, kdy už nejsou schopni se spolu rozumně domluvit na čemkoliv. Dohoda

⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESPHÁLOVÁ, Lenka a kol: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 963.

⁴⁹ Tamtéž, s. 964.

⁵⁰ RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 163.

o úpravě poměrů k dětem tak nepřichází v úvahu a na řadu tak přichází soud, který by měl o těchto poměrech rozhodnout a stanovit se kterým z rodičů bude dítě nadále žít a bude mu svěřeno do péče, a jak se bude druhý rodič s dítětem nadále stýkat.

3.2.1 Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé

Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé upravuje § 466 a násl. ZŘS. Konkrétně § 466 ZŘS vyjmenovává demonstrativní výčet, v jakých věcech může soud rozhodovat. Pod písmenem d) je zde uveden právě styk s nezletilými dětmi.

Jedná se o nesporné řízení ovládané vyšetřovací zásadou, soud má tedy odpovědnost za shromáždění všech potřebných důkazů, aby mohl v posuzované věci dostatečně zjistit skutkový stav a věc mohla být rozhodnuta spravedlivě a v souladu se zákonem.⁵¹ Řízení může být dle § 13 ZŘS zahájeno jak na návrh, tak v případě úpravy styku a dalších řízení i bez návrhu. Bez návrhu je soud povinen zahájit řízení bezodkladně poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných pro vedení řízení. O těchto skutečnostech se může soud dozvědět z vlastní činnosti v souvislosti s vedením jiného řízení nebo z podnětu (např. fyzické osoby, nebo OSPOD).⁵² Možnost soudu zahájit řízení i bez návrhu je projevem toho, že nezletilé děti jako subjekty práv vyžadují zvláštní ochranu státu, jelikož se v jejich případě jedná o nejslabší a nejzranitelnější subjekt řízení. Rodiče mají často pocit, že dítě je jen objektem v jejich vzájemném konfliktu a neuvědomují si jeho postavení v řízení.⁵³

Pokud je řízení zahajováno na návrh je třeba podat návrh u příslušného soudu. Dle § 467 odst. 1 ZŘS je pro řízení místně příslušný obecný soud nezletilého dítěte. Tímto obecným soudem je soud, v jehož obvodu má nezletilý své bydliště.⁵⁴ Věcně příslušným je v prvním stupni soud okresní.⁵⁵ Toto řízení je dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích od soudního poplatku osvobozeno.

Účastníky řízení ve věci styku s nezletilými dětmi je navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno.⁵⁶ Budou jimi tedy jednak rodiče nezletilého dítěte a jednak také samo dítě, které však není plně procesně způsobilé a musí být v řízení zastoupeno. Obecně je dítě zastoupeno svými rodiči (§ 892 odst. 1 ZŘS), ale zde

⁵¹ § 20 ZŘS

⁵² SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 20.

⁵³ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Princip oficiality v řízeních o úpravě styku s nezletilým dítětem. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 10, s. 360-361.

⁵⁴ § 4 odst. 1 ZŘS

⁵⁵ § 3 odst. 1 ZŘS

⁵⁶ § 6 odst. 1 ZŘS

hrozí střet zájmů mezi rodičem a dítětem nebo mezi rodiči navzájem. V tomto případě soud dítěti jmenuje tzv. kolizního opatrovníka, který jej bude zastupovat, zpravidla se jedná o OSPOD.⁵⁷

Jak jsem již uvedla výše, řízení je ovládáno vyšetřovací zásadou, soud tedy má zkoumat i jiné důkazy, než které mu předloží účastníci. V případě určování styku rodiče s nezletilým dítětem bude soud jistě využívat zejména svědeckých výpovědí, výpovědí účastníků, zprávy od opatrovníka, OSPOD, školy, či lékařů apod., a také třeba znalecké posudky z oboru dětské psychologie nebo psychiatrie.

Soud by v řízení v žádném případě neměl opomíjet participační práva dítěte, která mu zaručuje čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Státům se zde ukládá zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se ho dotýkají. Zejména se má dítěti poskytnout možnost být vyslyšeno, a to v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká. Toto v ČR upravuje § 867 OZ, kdy soud má dítěti před rozhodnutím, které se dotýká jeho zájmů, poskytnout dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit názor a tento sdělit. Názor dítěte může sodu zjistit buď jeho přímým výslechem, nebo prostřednictvím zástupce dítěte, či pracovníka OSPOD. Vždy je potřeba zohlednit nakolik je dítě rozumově vyspělé a je samo schopno porozumět situaci a předmětu řízení a vyjádřit následně svůj názor na věc. OZ v § 867 odst. 2 stanoví, že „o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit“, ovšem ÚS považuje dosažení 12 let za nejzazší hranici a konstatuje, že dostatečnou rozumovou a emocionální vyspělost, kdy je už dítě schopné uceleně prezentovat bez větší újmy svůj názor před soudem, je nutné posuzovat případ od případu. Nelze vyloučit např., že i devítileté dítě bude natolik rozumově a emocionálně vyspělé na to, aby bylo vyslechnuto přímo před soudem. Přičemž většina dětí je schopna se vyjádřit ke svému budoucímu výchovnému uspořádání již po dosažení věku 10 let.⁵⁸ Na názor dítěte je třeba brát ohled, ale s určitou rezervou. Dítě může být již závislé na rodiči, se kterým žije a být již delší dobu odloučeno od druhého rodiče, což může jeho názor zkreslovat. Dítě je také velmi snadno uplatitelné a manipulovatelné.⁵⁹

Soud vede rodiče k nalezení smírného řešení a může jim uložit na dobu nejvýše tří měsíců účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo

⁵⁷ § 469 odst. 1 ZŘS

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13

⁵⁹ BEHR, Tomáš. Výpověď dítěte před soudem. *Právo a rodina*, 2016, roč. 18, č. 6, s. 16.

jim nařídít setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.⁶⁰ Dále je vede k řádnému plnění povinností při péči o nezletilého, vyřizuje podněty a upozornění fyzických a právnických osob a činí vhodná opatření.⁶¹ Soud by se měl v řízení snažit chránit zájmy nezletilých dětí, neměl by se snažit rozhodnout ve prospěch jednoho nebo druhého rodiče, ale tak, aby konečný rozsudek byl co nejlepším řešením situace v zájmu dítěte.

3.2.2 Způsob a rozsah styku

Tomuto tématu jsem se již věnovala v podkapitole 2.3 této práce, kde vymezuji příklady, jaký rozsah a frekvenci styku může soud určit. Soud by měl při rozhodování o styku přihlížet k situaci a potřebám dítěte a také k situaci a možnostem na straně rodičů.

Okolností na straně dítěte, ke které bude soud zvlášť přihlížet, je věk dítěte. Jinak bude upraven styk s dítětem útlého věku a jinak styk s dítětem starším, třeba už ve věku blízkém dospělosti, kdy toto dítě je již jistě schopné utvořit si na věc vlastní názor a soud by měl k jeho vyjádření přihlížet. Podstatnou roli bude hrát i vztah dítěte k druhému rodiči, zda se dítě s rodičem častěji stýkalo již před rozhodováním soudu, je na něj zvyklé, mají spolu dobrý vztah apod. Pokud je třeba vztah mezi dítětem a rodičem znovu vytvořit, pak bude rozsah styku upraven přiměřeně tomu, bude pravděpodobně užší a může být využito i tzv. asistovaného styku, či tzv. plánu navykacího režimu.⁶²

Na straně oprávněného rodiče bude soud posuzovat schopnost tohoto rodiče se o dítě postarat během styku, dále vzdálenost bydliště obou rodičů a také otázku prostředí, v němž bude dítě pobývat po dobu styku s druhým rodičem.⁶³

3.2.3 Omezení a zákaz styku

Je-li to nutné v zájmu dítěte, upravuje § 891 odst. 2 OZ možnost soudu právo rodiče osobně se stýkat s dítětem omezit, anebo tento styk i zakázat. Opět zde jako hlavní hledisko figuruje zájem dítěte.

⁶⁰ § 474 odst. 1 ZŘS

⁶¹ § 474 odst. 2 ZŘS

⁶² § 503 odst. 1, písm. b) ZŘS: „*plán se stanoví tak, aby byl umožněn postupný kontakt dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním; soud zpravidla před stanovením plánu opatří odborné vyjádření o vhodnosti, obsahu, rozsahu a době trvání; výkonem kontroly plnění plánu soud pověří vhodnou osobu nebo zařízení, neprovádí-li soud výkon kontroly přímo,*“

⁶³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESPHÁLOVÁ, Lenka a kol: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 964.

Při omezení styku rodiče s dítětem dochází ke změně jeho rozsahu, tedy k zúžení oproti dosavadnímu faktickému stavu nebo soudnímu rozhodnutí. Může se jednat o zkrácení času, po který je rodič oprávněn se s dítětem stýkat, nebo o stanovení styku bez přespaní, či může soud rozhodnout o prodloužení intervalů mezi jednotlivými setkáními. Styk může být omezen také určením konkrétního místa, kde bude ke styku docházet, nebo rozhodnutím, že ke styku bude docházet za přítomnosti další osoby (např. pečujícího rodiče u malých dětí, prarodiče, psychologa, sociálního pracovníka). Rozhodnutím o omezení styku dochází k faktickému omezení rodičovské odpovědnosti. Pokud soud naopak rozhoduje o omezení rodičovské odpovědnosti či jejího výkonu, vždy posoudí, zda je vzhledem k zájmu dítěte nezbytné omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem (§ 872 OZ).⁶⁴

Na rozdíl od omezení styku je jeho zákaz velmi citelným zásahem do rodičovské odpovědnosti, ke kterému by se mělo přistupovat až po bedlivém zkoumání a dokazování.⁶⁵ Rodič je tak fakticky vyloučen z péče i výchovy dítěte. Předchozí úprava v zákonu o rodině umožňovala omezení a zákaz pouze, pokud to bylo nutné v zájmu zdraví dítěte, kdy judikaturou bylo stanoveno, že se jedná jak o zdraví fyzické, tak psychické. Zákonem č. 91/1998 Sb. byl tento předpoklad formulován obecněji, jako zájem dítěte. Toto převzal i OZ. Může jít tedy nejen o situace, kdy dítě je při pobytu s druhým rodičem ohrožováno na zdraví, ale i o situace, kdy je dítě traumatizováno, popouzeno proti druhému rodiči, nebo rodič představuje pro dítě nevhodný životní příklad (alkoholismus, drogová závislost, trestná činnost apod.). Rodič, kterému byl styk zakázán, zůstává zákonným zástupcem dítěte, pokud zde není jiné rozhodnutí o zásahu do rodičovské odpovědnosti.⁶⁶ Jestliže soud rozhodl o zbavení rodičovské odpovědnosti, musí zvlášť rozhodnout o tom, že se rodiči ponechává právo styku, jinak ze zákona dochází k zákazu styku s dítětem.⁶⁷

O omezení a zákazu styku rozhoduje soud v řízení péče soudu o nezletilé rozsudkem (§ 471 ZŘS). §§ 909 OZ a 475 ZŘS umožňují změnu rozhodnutí, jestliže dojde ke změně poměrů. Pokud tedy ke změně dojde, může být styk obnoven nebo stanoven v plném rozsahu.⁶⁸ K trvání zákazu styku se dříve vyjádřil i Ústavní soud: „*Intenzita zásahu do*

⁶⁴ Tamtéž, s. 964.

⁶⁵ NOVOTNÁ, Věra. Lze zakázat styk dítěte s rodiči a příbuznými? *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 9, s. 16.

⁶⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESPHÁLOVÁ, Lenka a kol: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 965.

⁶⁷ § 872 OZ

⁶⁸ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2229/2010: „*Zákaz styku rodiče s nezletilým dítětem nemá „nevratnou, trvalou povahu“ – jde o rozhodnutí vydávané s výhradou změny poměrů (srov. § 28 zákona o rodině) – a nepředstavuje předstupeň k zbavení rodičovské zodpovědnosti (a tím i k nevratnému odtržení dítěte od rodiče). Ačkoliv se v případě zákazu styku jedná o faktické omezení rodičovské zodpovědnosti, z uvedeného vyplývá, že nejde o nevratný zásah do rodičovských práv, který by zakládal přípustnost dovolání z důvodu pozastavení, omezení, nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti.*“

*základního práva podle čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 8 odst. 1 Úmluvy, jakou představuje právě zákaz styku rodiče s dítětem, velí, aby soudy a státní orgány nečekaly pasivně, až dítě dosáhne formální zletilosti a předmět řízení odpadne, popř. až se samovolně či jinak změní poměry a jedna ze zúčastněných stran se na soud znovu obrátí s formálně procesním návrhem na úpravu styku. Z logiky této věci vyplývá, že zákaz styku rodiče s dítětem autoritativně vyslovený soudem, zejména nezneužil-li rodič své rodičovské zodpovědnosti, je opatřením časově omezeným, i když zákon jeho účinnost výslovně stanovením nějaké lhůty neomezuje [srov. např. ustanovení § 191a a násl. občanského soudního řádu (dále jen "o. s. ř.")]. Orgány sociálně právní ochrany a soudy, každý ve své působnosti, proto musí aktivně zkoumat, zda důvody tohoto opatření trvají, jinými slovy, zda se toto opatření postupem času a změnou okolností nestalo nepřiměřeným.*⁶⁹

3.3 Styk s dalšími příbuznými osobami

Zajímavou otázkou v této oblasti je možnost úpravy styku dítěte také s dalšími osobami mimo rodičů. Jak jsem již uváděla výše v této práci, pro dítě je vyrůstání v rodinném bezkonfliktním prostředí zásadní kvůli jeho vývoji a výchově, kdy rodina z velké části formuje osobnost dítěte. Základními členy rodiny jsou rodiče a jejich děti, ale je třeba brát v potaz také širší rodinu v podobě dalších příbuzných dítěte. Tedy sourozence, prarodiče, tety, strýce atd. I tyto další příbuzné osoby mají na náš život určitý vliv, pokud jsou mezi nimi a dítětem blízké vztahy, a proto by i tyto osoby měly mít možnost s dítětem se nadále stýkat i po rozchodu či rozvodu rodičů. Po rozchodu však konflikt mezi rodiči může způsobit i to, že si jeden z nich nepřeje, aby se příbuzní ze strany druhého rodiče s dítětem stýkali. Konflikt může také vzniknout mezi rodiči dítěte, kteří spolu stále žijí, a prarodiči dítěte, rozvrácené vztahy pak mohou způsobit, že rodiče si nepřejí, aby se prarodiče stýkali s vnoučaty, přestože jejich vliv je pro děti také důležitý. V této části práce chci přiblížit možnost úpravy styku i s těmito osobami.

ZR stanovoval v § 27 odst. 4 toto: „*Vyžaduje-li to zájem dítěte a poměry v rodině, může soud upravit styk dítěte s prarodiči a sourozenci.*“ Okruh osob, se kterými mohl být styk upraven, tak byl výslovně vymezen poměrně úzce a nabízela se otázka, zda je možné s ohledem na dikci zákona upravit styk i s dalšími osobami, které ustanovení neuvádí. V tomto případě se nabízelo analogicky dovodit právo styku i pro jiné osoby, ke kterým má

⁶⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. III. ÚS 438/05

dítě citový vztah. Pokud by se dostalo do konfliktu právo na styk náležející osobě, která je s dítětem pokrevně příbuzná a osoby, která pokrevní pouto s dítětem nemá, právo pokrevních příbuzných se upřednostní.⁷⁰ Komentářová literatura se s možností využití analogie neztotožňovala.⁷¹ Je však třeba brát v potaz kromě vnitrostátní úpravy také mezinárodní úmluvy, které okruh osob vymezují širěji. Úmluva o styku s dětmi v čl. 5 upravuje styk s jinými osobami, podmínkou je, že úprava styku musí být v nejlepším zájmu dítěte a stanoví se k osobě, se kterou má dítě rodinná pouta, tedy vztah založený na právu nebo na faktických rodinných vztazích. V našem právním řádu je styk s jinými osobami dnes upraven v novém občanském zákoníku v § 927. Současná právní úprava okruh těchto osob rozšířila. § 927 OZ uvádí, že „Právo stýkat se s dítětem mají osoby příbuzné s dítětem, ať blízce či vzdáleně, jakož i osoby dítěti společensky blízké, pokud k nim dítě má citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřejmé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu. Také dítě má právo se stýkat s těmito osobami, pokud tyto osoby se stykem souhlasí“. Právo styku je tak garantováno i jiným osobám bez ohledu na příbuzenský vztah k dítěti, může se jednat např. o bývalého partnera rodiče, ke kterému si dítě vytvořilo blízký vztah. I ÚS dovodil, že „rodina představuje primárně biologickou vazbu, pak sociální institut, který je teprve následně anticipován právní úpravou“.⁷² Na rozdíl od rodičů dítěte u ostatních osob se v případě styku s dítětem jedná pouze o právo nikoliv povinnost a osoba musí mít o styk zájem a souhlasit s ním.

Zvláštním případem v této problematice je osoba biologického otce dítěte, který jednak může mít již vytvořenou rodinnou vazbu k dítěti, ale jelikož není zapsán v matričním zápise, není považován za rodiče, ale za osobu, která má s dítětem rodinný vztah (viz. ÚS II. 4160/12), anebo jde o situaci, kdy biologický otec neměl dosud možnost tuto vazbu s dítětem vytvořit. V tomto případě není brán ohled na to, zda otec žil s dítětem ve společné domácnosti, ale pouze na to, jestli má k dítěti pozitivní citový vztah a zda má zájem podílet se na péči o dítě. Udržování a rozvíjení vztahu s biologickým otcem, který o to má zájem a pozitivně na dítě působí je jistě v zájmu dítěte, které má právo znát svůj původ. Právo biologického otce na styk s dítětem přiznal ESLP i v případě, že dosud nebyla

⁷⁰ Srov. Nález ÚS ze dne 23. 4. 2013, sp. zn. II. ÚS 4160/12: „Proto tam, kde se dostane do konfliktu zájem osob pokrevně příbuzných, u nichž prokazatelně existují i sociální vazby tvořící typické rysy rodiny, se zájmem osob nepříbuzných, mezi nimiž a dítětem se v minulosti sice rovněž vytvořily v důsledku déletrvajícího společného soužití shora zmíněné vazby emoční, sociální a další, které by jinak naplňovaly rysy tzv. de facto rodinných svazků, je třeba – není-li zde jiný naléhavý důvod – poskytnout ochranu těm rodinným vztahům, které naplňují vedle vazeb emočních a sociálních i vztah pokrevního příbuzenství.“

⁷¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství*. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 110.

⁷² Nález ÚS ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/2006

vytvořena rodinná vazba mezi otcem a dítětem. Rodinný život tak byl definován i jako potenciální, který se může v budoucnu teprve vytvořit.⁷³ V českém právu však tato možnost není. Pokud biologický otec nemá dosud s dítětem vytvořenou rodinnou vazbu, nemůže soud styk stanovit, jelikož by v případě, že by to bylo možné, bylo nutné zkoumat fakticitu tvrzení, že se jedná o biologického otce dítěte.⁷⁴

Hlavním předpokladem pro úpravu styku je tedy existence rodinné vazby, určitého citového vztahu mezi dítětem a jinou osobou než rodičem. Mělo by se jednat o dlouhodobě trvající vztah, ve kterém funguje vzájemná důvěra a osoba dítěte pozitivně ovlivňuje a obohacuje. Velkou změnou oproti předchozí právní úpravě je právě možnost přiznat právo styku i osobám, které nejsou s dítětem v příbuzenském vztahu, což do účinnosti nového občanského zákoníku neumožňoval ani ÚS. Další důležitou skutečností je, že nedostatek styku s takovými osobami znamená pro dítě újmu. Charakter případné újmy, která může či nemůže mít rozhodující roli, závisí zcela na posouzení soudu.⁷⁵ K posouzení bude třeba zejména vyjádření dítěte a znalecký posudek, který zhodnotí vztah dítěte a osoby, se kterou se má dítě stýkat. Dítě má ve věcech, které se ho týkají participační práva, zejména tehdy, je-li potřeba znát názor dítěte na danou věc. Tato práva dítěti plynou z čl. 12 Úmluvy o právech dítěte a také z čl. 3 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí. Pokud má být zjišťován názor dítěte, musí se jednat o dítě, které již je schopno si vlastní názor na věc vytvořit a posoudit dosah opatření, která se ho týkají.⁷⁶

Prarodiče, sourozenci a další dítěti blízké osoby v případě, že chtějí udržovat pravidelný styk s dítětem, mohou uzavřít dohodu s rodiči dítěte, kterou styk upraví. Pokud rodiče dítěte styku brání, nezbyvá těmto osobám než se obrátit na soud. Soud pak rozhodne o povolení styku a jeho rozsahu, kdy se musí zaměřit především na zjištění, zda je předmětný styk v zájmu dítěte a neexistence styku představuje újmu dítěte. Přestože osoby, které mohou o určení styku žádat, mají na toto právo, nelze ho prosazovat za každou cenu na úkor zájmu dítěte.

Co se týče procesních aspektů této problematiky, o stanovení styku jiné osoby s dítětem soud rozhoduje v řízení péče soudu o nezletilé (§ 466 a násl. ZŘS). Jedná se o nesporné řízení, které může být zahájeno i bez návrhu. Uplatňuje se zde vyšetřovací zásada,

⁷³ Viz. Rozsudek ESLP Pini a ostatní proti Rumunsku ze dne 22. 6. 2004, stížnost č. 78028/01 a 78030/01, body 143 a 146.

⁷⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESPHÁLOVÁ, Lenka a kol: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 1175.

⁷⁵ Konsolidovaná verze důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku, s. 234. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁷⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESPHÁLOVÁ, Lenka a kol: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 1174-1176.

tedy soud má povinnost zjistit všechny pro rozhodnutí důležité skutečnosti. Účastníky takového řízení jsou rodiče dítěte, dále jiná osoba, která má zájem se s dítětem stýkat a dítě, které je v řízení zastoupeno kolizním opatrovníkem. V řízení je pak nutné prokázat zájem dítěte na stanovení styku s jinou osobou a v rámci participačních práv dítěte, jak již bylo uvedeno výše, vyslechnout také názor dítěte a zjistit, zda se stykem s takovou osobou souhlasí. Soud pak vydává rozsudek o určení styku, je však také možné, aby rodiče s jinou osobou uzavřeli o styku mimosoudní dohodu, která pokud je schválena soudem představuje stejně jako rozsudek soudu titul pro případný výkon rozhodnutí.⁷⁷

3.4 Styk rodičů s dítětem, když dítě není svěřeno do péče svých rodičů

Nejen rozvod či rozchod může být důvodem pro zabývání se otázkou styku s dětmi. V životě může nastat situace, kdy z nějakého důvodu je dítě svěřeno do péče třetí fyzické či právnické osoby. Rodiče takového dítěte mají i v tomto případě právo se se svým dítětem stýkat. Může se jednat o svěření dítěte do péče třetí osoby, pěstounské péče nebo ústavní výchovy.

Dítě může být svěřeno do péče třetí osoby, pokud o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů, ani poručník a je to samozřejmě v zájmu dítěte.⁷⁸ Obvykle se bude jednat o osobu s dítětem příbuznou, tedy prarodiče, staršího sourozence či tety nebo strýce apod. Pokud to neodporuje zájmu dítěte, soud dá osobě, která je s dítětem příbuzná nebo je mu blízká přednost. Pro dítě je toto samozřejmě lepší, situace, kdy není se svými rodiči je už tak dost náročná, a proto je dobré, že je s osobou, ke které má nějaký vztah, a ne s cizím člověkem. Rodiče nadále zůstávají nositeli a vykonavateli rodičovské odpovědnosti, její výkon je pouze fakticky omezen v rozsahu, v jakém soud definuje povinnosti a práva pečující osoby. Zákon výslovně neupravuje, jak je to po dobu, kdy je dítě v péči třetí osoby, s právem styku. Svěřenectví je většinou stanoveno na krátkou dobu, kdy rodič nemůže o dítě pečovat a styk s dítětem tak představuje faktickou realizaci rodičovství. Pokud tedy soud nestanoví jinak, pečující osoba by měla rodičům umožnit styk s jejich dítětem.⁷⁹

Podobná situace nastává i v případě, že je dítě svěřeno do osobní péče pěstouna. I zde mají rodiče povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti s výjimkou těch, které

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESPHÁLOVÁ, Lenka a kol: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 1177.

⁷⁸ § 953 odst. 1 OZ

⁷⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESPHÁLOVÁ, Lenka a kol: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 1249.

zákon stanoví pěstounovi, ledaže by soud jejich práva upravil jinak. Na rozdíl od úpravy svěřeni do péče třetí osoby u pěstounství zákon výslovně stanoví, že rodiče mají právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat i právo na informace o dítěti, ledaže soud o těchto právech z nějakého důvodu rozhodne jinak.⁸⁰ Zde může vyvstat problém, pokud jsou pěstouny úplně cizí lidé, a ne někdo z příbuzných dítěte a rodičů.

K umístění dítěte do ústavní výchovy může dojít, pokud jsou výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny v rozporu se zájmem dítěte a také v případě, že rodiče nemohou výchovu dítěte zabezpečit. K ústavní výchově se soud uchýlí zejména, pokud zde není vhodná třetí osoba, které by mohl dítě svěřit do péče.⁸¹ Soud by měl určit zařízení, kde bude dítě umístěno tak, aby bylo co nejblíže bydlišti rodičů nebo jiných osob blízkých dítěti. Právo dítěte na styk v tomto případě neupravuje OZ, ale zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (dále jen „VýÚsV“). § 20 odst. 1, písm. n) tohoto zákona dává dítěti právo na udržování kontaktu s osobami odpovědnými za výchovu a dalšími blízkými osobami, a to formou korespondence, telefonických hovorů a osobních návštěv. Zakázat nebo přerušit návštěvu dle § 23 odst. 1, písm. e) VýÚsV může ředitel ústavního zařízení jen pro nevhodné chování této osoby, které nepříznivě působí na výchovu dítěte. Dítěti nemůže být zakázán styk s rodiči pro nedostatečný prospěch ve škole či pro výchovná pochybení. Za porušení povinností může být dítěti zakázána návštěva jiné osoby než osoby odpovědné za výchovu.⁸² Dítěti může být za splnění podmínek také povolen pobyt mimo zařízení u rodičů.⁸³

3.5 Syndrom zavrženého rodiče

O syndromu zavrženého rodiče se i u nás mluví stále častěji, problémem je, že zde chybí odborná diskuse, která by se pojmem zabývala a propojila jej i s dalšími otázkami, jako třeba domácí násilí.⁸⁴

Tento pojem se objevuje v souvislosti s popouzením dítěte rodičem, který ho má v péči proti druhému rodiči. Tento jev se ve společnosti objevuje a je znám již delší dobu,

⁸⁰ § 960 odst. 2 OZ

⁸¹ § 971 odst. 1 OZ

⁸² § 21 odst. 1, písm. e) VýÚsV

⁸³ § 23 odst. 1, písm. a) VýÚsV

⁸⁴ VARGOVÁ, Bronislava. „Syndrom zavrženého rodiče“ jako problematický termín. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 3, s. 11.

popsán byl však až koncem 20. století.⁸⁵ Poprvé syndrom zavrženého rodiče (dále jen „SZR“) popsal v roce 1985 americký dětský psychiatr Richard Gardner. Vymezil charakteristiky tohoto jevu a jeho důsledky. Gardner při popisování syndromu užívá pojmu programování dítěte, čímž se rozumí proces, kdy je dítěti vůči druhému rodiči vštěpován odpor a kritika, což je neoprávněné, anebo přehnané.⁸⁶ Prokázal, že dítě závislé na jednom rodiči, který ho popouzí proti rodiči druhému, si začne vyvíjet vlastní dynamiku postojů vůči druhému rodiči, kterého nakonec zavrhne. Programující rodič jak Gardner označuje rodiče, který dítě popuzuje, později už nemusí tyto postoje přímo posilovat, dítě samo si rodiče rozdělí na „hodného – zlého“ a snaží se zalíbit tomu, s kterým žije.⁸⁷

Gardner vymezil osm kritérií, které mají pomoci diagnostikovat syndrom zavržení.⁸⁸ Mezi které se řadí:

- Nenávistná kampaň za degradaci rodiče. Rodič má v podání potomka jen a výlučně samé nedostatky.
- Banální zdůvodňování odporu k druhému rodiči. Dítě tvrdí, že ho to s druhým rodičem nebaví, je to ztráta času a nemá to cenu.
- Černobílé hodnocení rodičů. Pečující rodič je skvělý a nemá žádné chyby, oproti tomu druhý rodič je hrozný a dítě nevidí žádné dobré vlastnosti.
- Nezávislý názor – dítě tvrdí, že na hodnocení zavrženého rodiče přišlo samo a nechut' se s ním stýkat vychází z jeho vlastní vůle.
- Automatická podpora programujícího rodiče. Je jedno co tento rodič říká, dítě ho podpoří za každou cenu.
- Absence pocitu viny – dítě necítí žádnou vinu za odmítání druhého rodiče, za to že ho ignoruje a rodič tím trpí.
- Z obviňování druhého rodiče je patrné, že dítě přejímá názory programujícího rodiče a tyto interpretuje.
- Rozšíření odmítavého postoje i na další příbuzné zavrženého rodiče.

Jak jsem již uvedla, v případě syndromu zavrženého rodiče jde o neoprávněnou nenávist vůči druhému rodiči, která je vyvolána zejména působením pečujícího rodiče na dítě, pokud je tedy odmítání rodiče oprávněné a tento rodič k němu dal dítěti sám důvod, nebude se jednat o tento syndrom. Někteří odborníci vidí pojmenování jevu jako syndrom velmi

⁸⁵ BAKALÁŘ, Eduard, NOVÁK, Daniel. *Syndrom zavrženého rodiče v České republice*. [online]. iustin.cz, [cit. 23. června 2017]. Dostupné na: <<http://www.iustin.cz/Litera/BAKNOV.asp>>.

⁸⁶ VARGOVÁ, Bronislava. „Syndrom zavrženého rodiče“..., s. 11 a 12.

⁸⁷ BAKALÁŘ, Eduard, NOVÁK, Daniel. *Syndrom zavrženého rodiče v České republice*....

⁸⁸ NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠŤÁK, Radim. *Kontakt s dítětem*..., s. 123-124.

problematickým. Dítě je tak označeno za nositele patologie a mělo by být nutné jej léčit. SZR není obsažen v klasifikaci nemocí a jeví se jako neetické, nazývat dítě nositelem takových příznaků.⁸⁹

Syndrom zavrženého rodiče může ovlivnit celý budoucí život dítěte. Pokud dítě druhého rodiče zavrhne, přichází o citovou vazbu k němu, zároveň přichází o jeden ze životních vzorů, kdy se nemůže od tohoto rodiče učit, jak fungovat v rámci společnosti. Může dojít k narušení psychického a sociálního vývoje, kdy dítě si nese negativní postoj po celý svůj život a tento postoj může v budoucnu negativně ovlivnit i jeho rozhodnutí. Např. nebude mít zájem založit rodinu, nebo vůbec navázat s někým vztah, jelikož si nese přesvědčení, že to nebude fungovat a je lepší být sám.

V každém konkrétním případě je třeba posoudit, zda se jedná o tento syndrom, nebo zda je odmítání druhého rodiče pouze dočasným jevem, způsobený tím, že se dítě snaží vyrovnat s novou situací, tedy rozchodem rodičů. Je třeba najít vhodné řešení dané situace, které by napomohlo zmírnit negativní postoj dítěte a napravit vztah mezi ním a zavrženým rodičem. Soud by měl posoudit, zda by nebylo vhodné styk s tímto rodičem omezit, jelikož nucení dítěte ke styku by bylo v této situaci jednoznačně v rozporu s jeho zájmy. Styk může být např. upraven tak, že bude probíhat za přítomnosti další osoby (ovšem ne programujícího rodiče), může se jednat např. o sociální pracovníci.

⁸⁹ VARGOVÁ, Bronislava. „Syndrom zavrženého rodiče“..., s. 12.

4 Následky bránění realizaci styku s dítětem

§ 888 OZ ukládá pečujícímu rodiči povinnost dítě na styk řádně připravit, styk umožnit a při výkonu styku s druhým rodičem v potřebném rozsahu spolupracovat. Vztahy mezi rodiči po rozchodu či po vleklém rozvodovém řízení bývají značně problematické a často konfliktní. Pečující rodič často neplní dohodu o styku nebo soudní rozhodnutí a brání oprávněnému rodiči ve styku s dítětem.

Bránění ve styku zákon blíže necharakterizuje. Půjde o případy, kdy pečující rodič maří, ztěžuje, případně znemožňuje řádný výkon styku, ať již formou aktivního jednání či nekonání. Budu sem spadat případy, kdy pečující rodič v určenou dobu dítě ke styku úmyslně nepředá vůbec, nebo nebude dodržovat stanovené podmínky styku např. pozdním předáním dítěte, čímž se zkrátí doba styku s druhým rodičem, nebo bude styk podmiňovat podmínkami, aniž by byly zakotveny v soudním rozhodnutí.⁹⁰

Takové jednání pečujícího rodiče samozřejmě nemůže zůstat bez následků. Zákonodárci řada mezinárodních úmluv, které jsem v této práci již zmiňovala, ukládá upravit prostředky, které by sloužily k ochraně práva rodiče na styk s dítětem, a rovněž práva dítěte na styk se svým rodičem. Kromě mezinárodních smluv se k této povinnosti států vyjádřil v řadě rozhodnutí ESLP. Např. ve věci *Prodělalová proti ČR*⁹¹, kde v bodu 60 uvedl, že z čl. 8 EÚLP vyplývá právo rodiče na to, aby byla přijata opatření, která mu umožní styk se svým dítětem, i povinnost vnitrostátních orgánů taková opatření přijmout. Ve věci *Bergmann proti ČR*⁹² soud v bodu č. 62 uvádí, že nedostatek spolupráce mezi rozvedenými rodiči nezbavuje příslušné orgány povinnosti přijmout veškerá opatření, která by mohla umožnit zachování rodinných vazeb. A dále např. ve věci *Zavřel proti ČR*⁹³ uvedl soud, že nelze vyloučit použití donucovacích prostředků v případech zjevně nezákonného chování rodiče.

Přestože řízení ve věcech nezletilých spadá do rámce nesporných řízení, kde se uplatňuje princip oficiality, neměl by se oprávněný rodič spoléhat na soud a další orgány, ale měl by z vlastní iniciativy využít vše, čím se může bránit.⁹⁴ Jaké mohou být následky a jaké prostředky právní řád rodiči nabízí, rozeberu v této kapitole.

⁹⁰ WESTPHÁLOVÁ, Lenka. Problematické aspekty styku rodiče s dítětem. *Právní rozhledy*, 2017, roč. 25, č. 11, s. 390.

⁹¹ Rozsudek ESLP *Prodělalová proti České republice* ze dne 20. 12. 2011, stížnost č. 40094/08

⁹² Rozsudek ESLP *Bergmann proti České republice* ze dne 27. 10. 2011, stížnost č. 8857/08

⁹³ Rozsudek ESLP *Zavřel proti České republice* ze dne 18. 1. 2007, stížnost č. 14044/05

⁹⁴ VYPUŠTÁK, Radim. Oprávněný rodič a nástroje k realizaci styku s nezletilým dítětem. *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 1 s. 1.

4.1 Výkon rozhodnutí

Jak soudem schválená dohoda rodičů, tak i soudní rozhodnutí o styku rodiče s dítětem jsou exekučními tituly. Pokud tedy pečující rodič neplní své povinnosti, které mu z těchto titulů plynou, nastupuje výkon rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítětem, který je upraven v rámci zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (ZŘS) v § 500 a násl.

Soud může pečujícímu rodiči v první řadě adresovat výzvu k plnění povinností, které mu ukládá dohoda nebo rozhodnutí a zároveň jej poučí o možnosti nařízení výkonu rozhodnutí, jestliže nadále nebude své povinnosti plnit.⁹⁵ Rovněž může dle § 501 odst. 2 ZŘS soud požádat příslušný OSPOD, aby vedl povinného rodiče k dobrovolnému plnění. V případě, že tento postup nemá požadovaný účinek, přichází na řadu výkon rozhodnutí. ZŘS upravuje dva způsoby výkonu, a to ukládáním pokut dle § 502 a odnětím dítěte dle § 504.

4.1.1 Výkon rozhodnutí uložením pokut

Soud může nařídit výkon rozhodnutí uložením pokuty, jestliže rodič neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo dohodu o úpravě styku s dítětem. Tento způsob výkonu rozhodnutí lze nařídit i opětovně, jestliže se však takový postup jeví jako účelný. Zákon omezuje možnou výši jednotlivých pokut částkou 50 000 Kč.

Jelikož je možné pokutu ukládat opakovaně až do doby splnění vymáhané povinnosti, měl by tomu soud přizpůsobit výši pokuty, aby pokud bude třeba ukládat pokutu znovu, mohl její výši zvyšovat. Při prvním uložení pokuty by tak měla být v řádů tisíců až desetitisíce korun. Jestliže se první uložení pokuty nejeví účinným, pak může soud v rámci dalšího usnesení uložit pokutu vyšší.⁹⁶ Výše uložených pokut je relevantním aspektem při analýze efektivnosti tohoto způsobu výkonu rozhodnutí. Pokud rodič, který nerespektuje soudní rozhodnutí, je finančně dobře situovaný, pokuta uložená v nižší sazbě nebude dostatečným donucujícím prostředkem. Naopak u rodiče, který brání ve styku s druhým rodičem a má nízké příjmy, je třeba, aby soud při ukládání pokuty dbal na to, že příliš vysoká částka může zasáhnout i do životní úrovně dítěte.⁹⁷

Zásahu do životní úrovně dítěte by měla předcházet úprava obsažená v § 507 ZŘS. Na základě rozhodnutí soudu lze čerpat peněžní prostředky k náhradě vynaložených a

⁹⁵ § 501 odst. 1 ZŘS

⁹⁶ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, s. 1000.

⁹⁷ VÍTKOVÁ, Veronika. Výkon rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítětem. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2015, roč. 10, č. 2, s. 165.

prokázaných nákladů, slouží-li k uspokojení nezbytných potřeb dítěte, a to do výše částky vymožených pokut. Návrh na čerpání těchto prostředků však může podat pouze opatrovník nebo zákonný zástupce nezletilého dítěte, přičemž nebudou přiznány žadateli, který soudní rozhodnutí sám neplní. Tímto je pojištěno, aby se peníze nedostaly zpět do dispozice rodiče, který neplní stanovené povinnosti.

Jestliže jsou pokuty soudem ukládány opakovaně a ve stále vyšší částce, přesto to povinného rodiče nepřimělo k plnění vymáhané povinnosti, měl by soud tento způsob vyhodnotit jako neúčelný a pokusit se vymoci plnění jinak. V praxi bude tento způsob často předcházet výkonu rozhodnutím odnětím dítěte. Výkon odnětím dítěte však není podmíněn předchozím ukládáním pokut.⁹⁸ Toto potvrdil i Nejvyšší soud ve svém usnesení, které stanovuje, že podmínkou pro přistoupení k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte není třeba předchozí uložení pokuty povinnému rodiči.⁹⁹

Účelností tohoto způsobu výkonu rozhodnutí se zabýval i ÚS. V nálezu II. ÚS 3489/15 uvedl, že uložená pokuta by neměla být vnímána primárně jako sankce za porušení práva, nýbrž jako prostředek k donucení povinného, aby respektoval právní poměry založené vykonávaným titulem. Pokud ze zjištěných okolností vyplývá, že povinný nemůže plnit povinnost stanovenou soudem, a to i přes zjevnou a odpovídající snahu, nelze považovat podmínky stanovené zákonem pro uložení pokuty za naplněné.¹⁰⁰

V rámci výkonu rozhodnutí může soud realizovat i tzv. další opatření dle § 503 ZŘS. Tato spočívají v tom, že soud může, je-li to účelné, nařídít první setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin, anebo nařídít povinné setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie. Další opatřením je i rozhodnutí o uložení povinnosti osobám, mezi kterými má být styk realizován, styk vykonávat pod dohledem OSPOD a dále je možné nejsou-li splněny podmínky pro změnu rozhodnutí, stanovit plán navykacího režimu, je-li to v zájmu dítěte.

4.1.2 Výkon rozhodnutí odnětím dítěte

§ 504 ZŘS stanoví, že pokud postup podle §§ 502 a 503 zůstane bezvýsledný, nebo je-li po zahájení řízení z okolností zřejmé, že by tento postup zjevně nevedl ke splnění povinnosti, nařídí soud výkon rozhodnutí odnětím dítěte proti tomu, u koho dítě nemá být, a jeho předání tomu, komu bylo svěřeno, anebo komu je přiznáno právo na styk s dítětem po

⁹⁸ NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠŤÁK, Radim. *Kontakt s dítětem...*, s. 221.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2005, sp. zn. 20 Cdo 746/2005

¹⁰⁰ LUŽNÁ, Romana. Uložení pokuty v případě nerealizovaného styku. *Právo a rodina*, 2016, roč. 18, č. 10, s. 21.

omezenou dobu. Toto ustanovení zároveň stanoví, že lze k tomuto způsobu výkonu rozhodnutí přistoupit jen ve výjimečných případech. Samotný zákon tak odnětí dítěte přiznává povahu krajního řešení.¹⁰¹

Soud by měl při výkonu rozhodnutí odnětím dítěte postupovat rychle a efektivně, a to z toho důvod, aby rodič, u kterého dítě nemá být, neměl možnost dítě ukrýt, typicky změnou místa jeho pobytu. Z tohoto důvodu soud zpravidla upustí od neúčelného ukládání pokut a dalších opatření, čímž by mohl povinného varovat.¹⁰² Ze stejného důvodu ukládá zákon soudu vyzoomět povinného o odnětí dítěte až při samotném provádění výkonu rozhodnutí.¹⁰³

Průběh výkonu rozhodnutí je upraven Instrukcí Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5. 4. 2007, č.j. 142/2007-ODS-Org.¹⁰⁴ Instrukce stanoví, že výkon rozhodnutí provádí a zajišťuje soud a konkrétní provádění výkonu řídí soudní vykonavatel nebo jiná soudní osoba, případně sám soudce. Přítomen výkonu rozhodnutí je také pracovník OSPOD, pokud o to soud požádá. A hrozí-li osobám, které provádějí výkon rozhodnutí nebo i jiným osobám nebezpečí ohrožení života nebo zdraví, soud může požádat o součinnost Policii ČR nebo obecní policii. § 6 instrukce zdůrazňuje, že osoby a orgány, které se na výkonu podílejí, mají dbát na to, aby bylo dítěti poskytnuto vysvětlení nastalé situace, způsobem odpovídajícím věku a rozumové vyspělosti dítěte. A že při provádění výkonu je zejména třeba důsledně dbát ochrany práv a zájmů dítěte.

Je jasné, že takováto úprava je jistě potřebná, ale ať budou osoby a orgány vykonávající rozhodnutí sebevíc dbát na zájmy dítěte, takovýto zásah bude mít jistě na dítě negativní dopad. Pokud si představím konkrétní situaci, kdy většinou matka jako povinný rodič odmítá otci dítě ke styku předat, případně i samo dítě odmítá s otcem jít, nevím, zda celé situaci může objektivně pomoci přítomnost dalších osob podílejících se na výkonu. Ať už se jedná o pracovníka OSPOD, který zde má být zejména na pomoc dítěti, ale pro dítě je to cizí osoba, která ho chce odvést od matky, nebo policistu v uniformě, který dítěti na klidu nepřidá. Celkově je taková situace pro dítě dle mého názoru extrémně stresující. Myslím si, že by soudy měly k tomuto řešení sahat opravdu pouze ve zcela výjimečných případech, které již jiné řešení nemají. Nejlépe by nemělo být využíváno vůbec a rodiče by si v situaci, kdy celá

¹⁰¹ VÍTKOVÁ, Veronika. Výkon rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítětem..., s. 166.

¹⁰² SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, s. 1004.

¹⁰³ § 504 ZŘS, poslední věta

¹⁰⁴ Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5.4.2007 č.j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí [online]. [cit. 26. června 2017]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7286/Instrukce_142_2007.pdf>.

věc dojde až sem, měli uvědomit, jaký vliv to má především na jejich společné dítě, které zbytečně trpí a snažit se situaci řešit jinak.

4.2 Změna poměrů

OZ v § 889 stanoví, že: „Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje. Brání-li rodič, který má dítě v péči, bezdůvodně trvale či opakovaně druhému rodiči ve styku s dítětem, je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči.“ To ovšem neznamená, že v případě bránění povinným rodičem ve styku, dojde automaticky k rozhodování soudu o změně péče o dítě. Je třeba posuzovat i další okolnosti, soud by měl přihlídnout ke kritériím uvedeným v § 907 odst. 2 a 3 OZ a dále je třeba posuzovat citovou orientaci dítěte a jeho zájem na stabilitě jeho výchovného prostředí.¹⁰⁵ V každém konkrétním případě je potřeba postupovat s opatrností a posoudit, zda chování povinného rodiče, který brání druhému rodiči ve styku s dítětem, nemá špatný vliv na dítě. Jestli ho například povinný rodič nepopouzí proti druhému rodiči, neříká mu o něm jen negativní věci, které nejsou pravdivé a nepůsobí tak negativně i na psychiku dítěte, které má rádo i druhého rodiče. Soud by pak měl posoudit, zda toto chování není v rozporu se zájmy dítěte a konkrétní okolnosti nepřevažují nad požadavkem stability výchovného prostředí a nebylo by pro dítě lepší, aby se prostředí změnilo a dítě bylo svěřeno do péče rodiči, kterému bylo ve styku bráněno. § 909 OZ uvádí, že změní-li se poměry, může soud změnit rozhodnutí týkající se výkonu povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti i bez návrhu. Záleží ale také na věku dítěte, pokud je již starší (např. 13 a více let), pak je jistě schopné vytvořit si na danou situaci vlastní názor a vyjádřit se k tomu, kde chce žít a jak často a kde se chce nebo nechce stýkat s druhým rodičem, rodiče by měli názor dítěte respektovat a snažit se s ním případně sami věc řešit.

Výhrada změny poměrů¹⁰⁶ tvoří výjimku z materiální právní moci, jelikož nabude-li meritorní rozhodnutí právní moci, založí překážku věci pravomocně rozhodnuté (*rei iudicatae*) pro další řízení o téže otázce.¹⁰⁷

¹⁰⁵ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, s. 957.

¹⁰⁶ *Clausula rebus sic stantibus*

¹⁰⁷ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, s. 957.

4.3 Náhrada škody při neuskutečnění styku s dítětem

Kromě změny poměrů je dalším možným následkem dle OZ, pokud rodiče řádně neplní povinnosti jim stanovené dohodou nebo rozhodnutím, vznik škody a její náhrada. Pokud oprávněnému rodiči není z nějakého důvodu umožněna realizace styku s jeho dítětem, např. v situaci, kdy pečující rodič odmítá dítě ke styku s druhým rodičem řádně připravit a předat, nejen že je tím zasahováno do základního práva v podobě rodinného života a možnosti oprávněného rodiče podílet se na výchově dítěte, ale může také dojít ke vzniku majetkové škody. Tato škoda bude nejčastěji spočívat ve vynaložení marných cestovních nákladů k dopravě oprávněného rodiče za dítětem nebo v marných vydáních na kulturní, sportovní, rekreační a jiné akce pro dítě (úhrada zájezdu, letenek, vstupenek apod.).¹⁰⁸

Odpovědnost za škodu upravuje občanský zákoník v části čtvrté hlavě třetí nazvané „Závazky z deliktů“. Je třeba rozlišovat, z jakého titulu škoda vznikla, zda porušením dobrých mravů (§ 2909 OZ), nebo porušením zákona (§ 2910 OZ), či porušením smluvní povinnosti (§ 2913 OZ). Pokud škoda vznikla neuskutečněním styku s dítětem, vždy půjde o škodu způsobenou porušením zákona.¹⁰⁹ Povinnost umožnit styk rodiče s dítětem a povinnost rodiče stýkat se s dítětem vyplývá z § 888 OZ. § 2910 OZ se použije i na případy, kdy je styk stanoven rozhodnutím soudu nebo soudem schválenou dohodou rodičů. Je otázkou, zda by bylo možné použít § 2909 OZ v případě, že k neuskutečnění styku dojde úmyslným jednáním ze strany pečujícího rodiče, což by se dalo považovat za porušení dobrých mravů. Škoda vzniklá porušením smluvní povinnosti by mohla připadat v úvahu v případě, že se rodiče na styku dohodli, ale dohoda není schválena soudem. Zde se přikláním k názoru JUDr. Rogalewiczové, že povinnost styk umožnit a povinnost stýkat se s dítětem vyplývá přímo ze zákona a dohoda rodičů pouze určuje konkrétní podmínky styku, nebude se tedy uplatňovat § 2913 OZ.¹¹⁰

Z hlediska odpovědnosti pečujícího rodiče za škodu, kterou způsobil oprávněnému rodiči tím, že znemožnil realizaci styku, můžeme v praxi rozlišit dvě skupiny případů. A to jednak škodu vzniklou zaviněným zmařením styku a jednak škodu, která vznikla porušením prevenční povinnosti pečujícím rodičem.¹¹¹ Tedy jestli rodič zmařil styk svévolně bez

¹⁰⁸ NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠŤÁK, Radim. *Kontakt s dítětem...*, s. 235.

¹⁰⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Náhrada škody způsobené neuskutečněním styku s dítětem ve stanoveném termínu. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 1, s. 8.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 8-9.

¹¹¹ NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠŤÁK, Radim. *Kontakt s dítětem...*, s. 236-237.

objektivního důvodu, nebo uskutečnění styku brání objektivní překážka, ale pečující rodič druhého na danou situaci včas neupozornil.¹¹²

4.3.1 Škoda vzniklá zaviněným zmařením styku

§ 2910 OZ uvádí, že: „*Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.*“ Předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu je tedy zásah do absolutního práva rodiče (vlastnictví poškozeného rodiče) porušením zákonné povinnosti, jednání škůdce (rodiče, který zmařil styk), příčinná souvislost, vznik škody, protiprávnost a zavinění.

V tomto případě je tedy porušena zákonná povinnost umožnit druhému rodiči styk s dítětem nebo povinnost oprávněného rodiče stýkat se s dítětem. K porušení dochází protiprávním jednáním, které může spočívat jak ve faktickém (aktivním) jednání (pečující rodič odmítne dítě předat, úmyslně se s dítětem skrývá a vyhýbá se předání), tak v opomenutí (rodič zapomene, že má ke styku dojít a nedostaví se na místo předání, nebo se oprávněný rodič nemůže dostavit a neuvědomí o tom pečujícího rodiče).¹¹³ Důležitým předpokladem je vznik škody. Tou může být skutečná škoda vzniklá poškozenému rodiči (např. výdaje na cestu, vstupenky apod.) a ušlý zisk (např. pokud si rodič kvůli dopravení se na místo předání vezme neplacené volno a přichází tak o výdělek). Co se týče příčinné souvislosti, pak by měl být pečující rodič odpovědný za škodu pouze, pokud oprávněný rodič byl oprávněn se s dítětem setkat a náklady vynaložil za účelem návštěvy dítěte a uskutečnění styku s ním. Např. pokud by rodič žádal náhradu nákladů na dopravu do místa předání, ale shodou okolností má do stejného místa služební cestu, pak zde není příčinná souvislost, protože cestu nekoná pouze za účelem vyzvednutí dítěte. Jinak je tomu v situaci, kdy oprávněný rodič např. zakoupí vstupenky na nějaké představení a tyto propadnou, protože dítě mu není ke styku předáno, v takovém případě zde nárok na náhradu vzniká.¹¹⁴ Otázka zavinění je řešena v § 2911 OZ, který stanoví, že je presumováno v podobě nevědomé nedbalosti. Nejvyšší soud ČR v této souvislosti stanovil: „*Jestliže otci dítěte vzniknou zbytečné náklady v důsledku toho, že matka, již bylo nezletilé dítě svěřeno do výchovy, zmaří styk otce s dítětem, upravený*

¹¹² LUŽNÁ, Romana. Škoda vzniklá zbytečnou cestou rodiče k uskutečnění styku s dítětem – judikatura. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 6.

¹¹³ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Náhrada škody...*, s. 10.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 11.

*soudním rozhodnutím nebo dohodou rodičů, jedná se o její obecnou odpovědnost za škodu, založenou na principu presumovaného zavinění. Jde o odpovědnost za přímé porušení právní povinnosti, jež pro matku dítěte vyplývá ze soudního rozhodnutí, popř. z dohody rodičů o styku s dítětem.*¹¹⁵

Nejen že se v praxi setkáme se situací, kdy pečující rodič zmaří styk a způsobí tím škodu oprávněnému rodiči, ale může dojít i k tomu, že neuskutečnění styku zaviní rodič oprávněný a škoda vznikne rodiči pečujícímu. Zákon nestanoví pouze povinnost styk umožnit, ale také povinnost oprávněného rodiče se s dítětem stýkat, čímž chrání právo dítěte na výchovu a péči obou jeho rodičů. Může nastat situace, kdy pečující rodič počítá s tím, že např. o víkendu má být dítě s druhým rodičem a naplánuje si vlastní program, na který vynaloží nějaké náklady. Pokud oprávněný rodič následně nesplní svou povinnost a nedostaví se k předání dítěte, pečující rodič nemůže realizovat svůj program a vzniká mu tak škoda.¹¹⁶

V každém konkrétním případě je třeba posoudit, zda zde není okolnost, která odpovědnost za škodu vylučuje. V případě, že na straně dítěte nebo pečujícího rodiče, existují důvody legitimně bránící realizaci styku dítěte s druhým rodičem, nemůže být naplněn jeden z předpokladů odpovědnosti za škodu, kterým je protiprávnost.¹¹⁷ I Nejvyšší soud ČR se v jednom ze svých rozsudků vyjádřil k této věci. Podle NS pokud se styk neuskutečnil z důvodu objektivní překážky na straně dítěte (např. kvůli nemoci), nebo z důvodu jiné skutečnosti, která nastala nezávisle na vůli matky (pečujícího rodiče) a bez jejího vlivu, nelze tento stav považovat za zaviněné porušení její povinnosti připravit dítě ke styku s otcem a předat mu je ve stanovenou dobu na stanoveném místě.¹¹⁸ V praxi bude argumentace nemocí dítěte jako důvodu, proč se ve stanovenou dobu nemůže styk uskutečnit, ze strany pečujícího rodiče (většinou matky) jistě velmi častá. Ne vždy to však bude pravda a pečující rodič se tak bude jen snažit styku zabránit. Proto je nutné v konkrétním případě posoudit, zda je dítě nemocné a tato nemoc skutečně brání uskutečnění styku. Pokud se jedná o běžné nachlazení, mírně zvýšenou teplotu nebo menší úrazy, pak to jistě není důvod, aby se styk s druhým rodičem neuskutečnil.¹¹⁹ I druhý rodič je jistě schopen se o dítě v takové situaci postarat a měl by pouze upravit program, který měl pro dítě naplánovaný po dobu styku, zdravotnímu stavu

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. 25 Cdo 2289/2002

¹¹⁶ PROCHÁZKOVÁ, Karolína. *Stýkat se s dítětem: je to právo nebo povinnost?* [online]. rozhlas.cz, 13. ledna 2015 [cit. 20. června 2017]. Dostupné na <<http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/zurnalservis/zprava/stykat-se-s-ditetem-je-to-pravo-nebo-povinnost--1444439>>.

¹¹⁷ CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 8, s. 16.

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. 25 Cdo 2289/2002

¹¹⁹ CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem (2.)..., s. 17.

dítěte. Nemoc dítěte samozřejmě odůvodňuje neuskutečnění styku, pokud se jedná o vážnější onemocnění a přeprava dítěte do místa, kde by měl styk druhého rodiče s dítětem probíhat, by mohla zhoršit zdravotní stav dítěte. Nebo pokud druhý rodič nemá v daném místě prostředky, kterými by mohl zabránit případnému zhoršení stavu. Je tedy třeba posoudit závažnost onemocnění a důvodnost neuskutečnění styku k čemuž mohou sloužit např. lékařské zprávy, ale také výpověď samotného dítěte, nebo dalších svědků.

Ve výše zmíněném rozsudku 25 Cdo 2289/2002 NS dále stanovil, že: *„Takové objektivně dané důvody by sice vedly ke zproštění odpovědnosti za škodu způsobenou nepředáním dítěte (§ 420 odst. 3 obč. zák.), avšak v případě existující objektivní překážky, bránící uskutečnit styk, přichází v úvahu odpovědnost matky za škodu tím vzniklou otci podle § 420 obč. zák., jestliže tato překážka nebyla otci včas sdělena a vznikly mu tak zbytečné náklady. Jde o odpovědnost nikoliv za přímé porušení povinnosti vyplývající z úpravy styku, nýbrž za nesplnění tzv. obecné prevenční povinnosti podle § 415 obč. zák., podle nějž je každý povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.“* Přestože by se pečující rodič zprostil odpovědnosti za škodu podle § 2910 OZ, může být odpovědný za porušení své prevenční povinnosti, a pokud jsou splněny další předpoklady, povinen k náhradě škody poškozenému rodiči.

4.3.2 Škoda vzniklá porušením prevenční povinnosti

I v případě, že zde je objektivní překážka bránící uskutečnění styku, může být pečující rodič odpovědný za škodu způsobenou neuskutečněním styku. A to z toho důvodu, že pečující rodič včas oprávněného rodiče na danou situaci neupozornil. Důležitá je vzájemná komunikace a informovanost rodičů dítěte. Je nezbytné, aby si oba rodiče sdělili vše, co by mohlo být pro realizaci styku významné. Pokud je tedy např. dítě nemocné a tato situace neumožňuje uskutečnění styku, pečující rodič by o tom měl oprávněného rodiče včas informovat (např. e-mailem, telefonicky), tak aby druhý rodič nevážil zbytečnou cestu za dítětem.

Občanský zákoník upravuje prevenční povinnost v § 2900, který stanoví, že každý je povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného. Podmínkou však je, že to vyžadují okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života. Dle mého názoru by v tomto případě byly splněny obě podmínky. Okolnosti případu vyžadují upozornění druhého rodiče a současně lze považovat za zvyklost, že pečující rodič upozorní oprávněného rodiče, že z objektivního důvodu není

možné styk uskutečnit. Stejně tak i v opačném případě by měl oprávněný rodič upozornit pečujícího rodiče, že se v daném termínu nemůže s dítětem setkat. Zde je relevantní také časové hledisko, k upozornění, že styk se nemůže uskutečnit tak, jak by měl, musí dojít v dostatečném předstihu, aby se tomu rodič přizpůsobil. Pokud dítě a oprávněný rodič od sebe žijí i pár set km, pak nestačí upozornění např. 2 hodiny předem, kdy rodič už může být na cestě. Na druhou stranu, pokud se důvod, proč nelze styk uskutečnit objeví bezprostředně před předáním dítěte (např. dítě se vážně zraní hodinu před vyzvednutím oprávněným rodičem, nebo má celou noc vysoké horečky a ráno se má setkat s druhým rodičem), nemůže se pečující rodič dopustit porušení prevenční povinnosti a být odpovědný za vzniklou škodu.¹²⁰

V této souvislosti je zajímavou otázkou případná nechuť dítěte styk realizovat, a zda má vliv na zavinění pečujícího rodiče. Přestože dohoda rodičů o styku ani soudní rozhodnutí s vůlí dítěte přímo nepočítá, není možné ji od jistého věku dítěte ignorovat. Právo rodiče na styk s dítětem by se tak rovnalo povinnosti dítěte styk absolvovat, což by bylo nebylo v souladu se zájmy dítěte a jistě to nebylo cílem právní úpravy. Nezletilý ve věku 13-18 let, který je stále podřízený vůli rodičů, jistě je schopen formulovat svůj názor a mít legitimní důvod, proč nechce, aby se konkrétní styk s rodičem neuskutečnil. V takové situaci by se odpovědnost matky dovozovat neměla.¹²¹

4.3.3 Způsob a rozsah náhrady

§ 2951 OZ upřednostňuje náhradu škody uvedením do předešlého vztahu, to si však lze v případě styku jen těžko představit. Proto se zde uplatní druhá věta §, tedy že není-li to dobře možné, nahradí se škoda v penězích. Nahrazovat se zde bude jednak majetková újma, tedy skutečná škoda a to, co poškozenému rodiči ušlo a také újma nemajetková, jelikož se jedná o újmu na přirozených právech člověka. Použijí se také ustanovení §§ 2956 a 2957. Při určování způsobu a výše náhrady škody se přihlédne k tomu, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné, jako úmyslné způsobení újmy, zvláště pak použitím lsti, pohrůžky apod.

Typickými náklady, které vznikají při realizaci styku, jsou náklady na dopravu oprávněného rodiče do místa bydliště dítěte a dále náklady, které vynaložil na program pro dítě po dobu styku (např. vstupenky, zájezd apod.).

¹²⁰ CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem (2.)..., s. 18.

¹²¹ Tamtéž.

V souvislosti s cestovními náklady vyvstávají dvě otázky, které vydefinoval NS. Jednak otázka nezbytnosti použití vlastního motorového vozidla a jednak otázka stanovení finanční výše odškodnění. K otázce nezbytnosti užití vlastního vozidla NS vyslovil názor, že se jedná v zásadě o přiměřený způsob dopravy, ale je potřeba zkoumat jeho účelnost v každém konkrétním případě. Zejména z hlediska stanovené doby styku, možností hromadné dopravy, dobu trvání takové dopravy, dosažitelnosti hromadné dopravy apod. Pokud např. dělí bydliště dítěte a oprávněného rodiče od sebe pár set kilometrů, je použití vozidla určitě adekvátní. Jiná situace by byla, pokud žijí ve stejném městě, kde by naopak byla výhodnější hromadná doprava. Ke stanovení výše finančního odškodnění se NS přiklonil k využití pracovněprávních předpisů pro určení paušalizované náhrady za použití vlastního motorového vozidla, tedy zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Soud musí posoudit odpovědnost pečujícího rodiče ve vztahu ke všem složkám takové náhrady, jelikož ne všechny mohou být uznány za součást způsobené škody (např. pojištění).¹²²

Dalším druhem nákladů, které mohou rodiči vzniknout jsou náklady např. náklady na vstupenky pro něj a dítě, či na zájezd, který rodič pořídí pro sebe a dítě. Oprávněný rodič má za předpokladu splnění dalších podmínek vzniku škody nárok i na náhradu výdajů za zakoupené vstupenky. Nárok by neměl, pokud by vstupenky zakoupil poté, co by mu bylo pečujícím rodičem sděleno, že k realizaci styku z nějakého důvodu ve stanovené době nedojde. Skutečnou škodu v tomto případě tvoří cena za obě vstupenky, jelikož jsou zakoupeny i z důvodu doprovodu nezletilého dítěte na akci a rodič by ji sám třeba ani nenavštívil.¹²³ Co se týče pořízení zájezdu pro rodiče a dítě, NS se v této věci vyjádřil takto: „Sama skutečnost, že matka dítěte nedodržela termín předání dítěte otci, neznemožnila tím otci dítěte účast na zájezdu. Pokud otec stornoval zájezd pro svou osobu, bylo to jeho vlastní rozhodnutí, nikoli přímý následek jednání matky dítěte.“¹²⁴ V tomto případě tak škoda může spočívat pouze v části ceny zájezdu zaplacené za nezletilého, nikoli v ceně celého zájezdu pro dvě osoby.

V rámci náhrady škody může soud také posuzovat, zda škoda vznikla pouze jednáním na straně pečujícího rodiče, nebo zda k ní částečně přispěl i oprávněný rodič. V takovém případě § 2918 OZ stanoví, že se povinnost škůdce (pečujícího rodiče) nahradit škodu poměrně sníží.

¹²² CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 7, s. 17.

¹²³ Tamtéž, s. 18.

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. 25 Cdo 2289/2002

4.4 Nástroje podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Sociálně-právní ochrana dětí je upravena zákonem č. 359/1999 Sb. § 1 zákona mimo jiné stanoví, že sociálně-právní ochranou dětí (dále jen „SPOD“) se rozumí ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Zákon zdůrazňuje v § 5 jako přední hledisko SPOD zájem a blaho dítěte, ochranu rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu.

I tento zákon obsahuje prostředky, jak řešit situaci, kdy povinný rodič bezdůvodně porušuje právo druhého rodiče na styk s dítětem, jelikož tato situace může ohrožovat příznivý vývoj dítěte. Je tedy možné uvažovat o přijetí některého opatření SPOD (§ 9a odst. 1 zákona).

V rámci SPOD je úřadům uložena v první řadě tzv. preventivní a poradenská činnost. Ta má úřadům sloužit k působení na rodiče, aby plnili své povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, kam spadá i právo obou rodičů na styk s jejich nezletilým dítětem.¹²⁵ Rovněž mají úřady pomáhat rodičům při řešení problémů souvisejících s péčí o dítě a mohou také uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, jestliže rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez takové pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem (§ 12 odst. 1 písm. b) zákona).

Aby mohl OSPOD efektivně chránit zájmy dítěte, je zapotřebí i určité součinnosti ze strany rodičů. § 53 zákona o SPOD proto upravuje některé povinnosti rodičů, jako spolupracovat s orgány SPOD, na výzvu orgánu se dostavit k osobnímu jednání, předložit listiny a další doklady a poskytnout nezbytné informace. Dále je zde rodičům také uložena povinnost za splnění podmínek umožnit pracovníku OSPOD návštěvu v obydlí, nebo v jiném prostředí, kde dítě žije, je-li to nezbytné pro ochranu života nebo zdraví dítěte nebo pro ochranu jeho práv. V případě, že rodiče tyto povinnosti neplní, může OSPOD uložit pořádkovou pokutu až do výše 20 000 Kč, a to i opakovaně.

Uvažovat lze rovněž o uložení tzv. výchovných opatření dle § 13 zákona o SPOD. Těmi může být v případě bránění ve styku např. napomenutí rodiče, který narušuje řádnou péči o dítě, uložení dítěti i rodičům povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc, případně i povinnosti účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie. Pokud povinný rodič úmyslně stěžuje nebo maří výkon rozhodnutí o výchovném opatření, dopouští se tím přestupku, za který mu může být uložena pokuta až do 50 000 Kč.¹²⁶

¹²⁵ § 10 odst. 1 písm. b) zákona o SPOD

¹²⁶ VYPUŠTÁK, Radim. Oprávněný rodič a nástroje k realizaci styku..., s. 3.

4.5 Nástroje podle trestního zákoníku

V řadě případů, kdy povinný rodič porušuje dohodu o styky nebo soudní rozhodnutí a tím i právo druhého rodiče na styk, oprávnění rodiče automaticky předpokládají, že takové jednání je trestné a jedná se tedy o trestný čin. Ve skutečnosti je však k tomu, aby vznikla trestněprávní odpovědnost, potřeba naplnění řady předpokladů.¹²⁷

Trestněprávní odpovědnost může v případě, kdy povinný rodič nedovoleně ruší právo oprávněného rodiče na styk s jeho nezletilým dítětem, vzniknout naplněním skutkové podstaty trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 TZ. Konkrétně v odst. 4 stojí, že: „*Kdo poté, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření v občanském soudním řízení směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí, včetně úpravy styku s dítětem, maří výkon takového rozhodnutí nebo dohody, nebo kdo se dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon rozhodnutí jiného orgánu veřejné moci týkajícího se výchovy nezletilých dětí, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*“

Z uvedeného ustanovení je zřejmé, že trestněprávní postih přichází v úvahu až jako poslední možnost (*ultima ratio*), kdy mírnější prostředky (viz. předchozí část čtvrté kapitoly), určené k dosažení řádného plnění dohody rodičů o styku nebo soudního rozhodnutí, neměly požadovaný účinek. Dalším předpokladem je to, že se povinný rodič dopustil maření výkonu soudního rozhodnutí nejen před použitím nástrojů civilního práva, ale zejména poté, co proti němu byla taková opatření použita.¹²⁸

Oprávněný rodič, který uvažuje o podání trestního oznámení, by měl proto dobře zvážit, zda jednání povinného rodiče naplňuje výše uvedenou skutkovou podstatu a zda již byly vyčerpány všechny další možnosti, které mu český právní řád dává. Také by měl posoudit, zda skutečně chce absolvovat veškeré úkony před orgány činnými v trestním řízení, které budou vyžadovány a také případné další řízení před soudem. Měl by mít na paměti, že to znamená i další zátěž pro samotné dítě, které by mohlo být v takovém řízení slyšeno, což na něj jistě nebude mít dobrý vliv.

¹²⁷ NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠŤÁK, Radim. *Kontakt s dítětem...*, s. 224.

¹²⁸ VYPUŠŤÁK, Radim. *Oprávněný rodič a nástroje k realizaci styku...*, s. 5.

5 Úvaha de lege ferenda

Od 1. 1. 2014 obsahuje komplexní úpravu rodinného práva nový občanský zákoník. Jelikož je tato úprava ještě poměrně nová a teprve se v rozhodování soudů začne ukazovat, zda je to úprava zdařilá, nelze pravděpodobně v blízké budoucnosti očekávat rozsáhlejší změny úpravy, která by se týkala rodinného práva a zejména tedy styku rodiče s dítětem.

Z mého pohledu je problematika styku rodiče s dítětem v našem právním řádu upravena dostatečně. Je třeba brát zřetel na to, že rodinný život je věcí každého člověka, který by měl sám rozhodovat o tom, jakou podobu bude mít. Rodinný život je oblastí, která je značně ovlivněna city a emocemi a nelze ji zcela postihnout právní úpravou, ani by o ní soudy neměly příliš autoritativně rozhodovat. To dokazuje i možnost rodičů, v případě úpravy poměrů k dětem pro dobu po rozvodu nebo rozchodu, upravit tyto vlastní vzájemnou dohodou, která může nejlépe postihnout potřeby všech členů rodiny. Kdy dohoda týkající se přímo určení styku s dítětem ani nevyžaduje schválení soudu. Rozchod dvou lidí však nebývá bez negativních emocí, které mohou dodržování takové dohody, nebo případně i soudního rozhodnutí, značně zkomplikovat a oprávněnému rodiči může být ve styku bráněno. Myslím si, že zákony dávají tomuto rodiči k dispozici dostatek nástrojů, kterými je možná takovou situaci řešit. Měli by však vždy posoudit účelnost konkrétního nástroje, aby nakonec nedošlo ke zhoršení celé situace. Dle mého názoru, by měl být kladen důraz především na snahu řešit vše mimosoudní cestou, např. prostřednictvím poradenství OSPOD, či za pomoci mediátora. Toto jsou dle mého názoru způsoby, jak co nejlépe situaci řešit tak, aby tím všechny zúčastněné osoby, a zejména nezletilé děti, co nejméně trpěly. Rodinná mediace však vyžaduje i zvláštní přístup, právě pro specifickou povahu rodinných vztahů, které jsou zvláště ovládané emocemi. Zde může nastat problém, jelikož mediátorů, kteří by se zaměřovali na rodinnou mediaci, není mnoho¹²⁹.

Co se týče případných změn, které by mohly být v budoucnu upraveny, zmínila bych názor JUDr. Rogalewiczové¹³⁰, ke kterému se přikláním. Zákonodárce obecně nedělá rozdíly mezi dětmi, které se narodily v manželství a dětmi nesezdaných párů. V případě úpravy poměrů k nezletilým dětem, a tedy i úpravy styku zde však rozdíl je. Jak jsem již zmiňovala i v předchozích kapitolách, manželé, kteří se rozvádějí, musí mít tyto záležitosti vyřešeny a

¹²⁹ V současné době je aktivních mediátorů, zabývajících se rodinnou mediací pouze 16. Seznam mediátorů [online]. justice.cz, [cit. 28. června 2017]. Dostupné na <http://mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx>.

¹³⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozchodu a rozvodu rodičů. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 1, s. 15-16.

jejich úprava podléhá kontrole soudu. Nesezdaní rodiče mají situaci snazší. Mají svobodnou volbu, zda se na soud obrátí, nebo budou jejich vztahy k dětem fungovat na základě vzájemné dohody, která není nikým kontrolována. Je otázkou, zda by situace neměla být pro manžele i nesezdané páry stejná. Děti, které nepochází z manželství, jsou v případě rozchodu poměrně v nevýhodě. Jejich další rodinný život závisí pouze na vůli jejich rodičů. Ti však zapomínají na zájem dítěte a řeší situaci výhradně co nejlépe ve svůj vlastní prospěch. Aby byly chráněny zájmy všech dětí stejně, nabízelo by se, aby zde byl státní dohled nad situací všech dětí. Tedy aby i nesezdané páry podléhaly v této věci kontrole soudu. Je ale jasné, že taková úprava by byla značně problematická a došlo by i k většímu zatížení soudu.

Druhou možností je, zrušení povinnosti manželů při rozvodu řešit poměry k dětem soudní cestou. I v tomto případě by pak probíhalo soudní řízení pouze, pokud by se na soud sami obrátili. Tímto způsobem by jistě došlo k urychlení skončení rozvodového řízení, které bývá značně zdlouhavé právě kvůli bojům o děti. Na druhou stranu by sice situace všech dětí byla stejná, je však otázkou, zda lepší. Rodiče by nic nenutilo situaci řešit a konflikty mezi nimi by se stupňovaly a dítě by pak žilo uprostřed všeho bez nějaké vnější pomoci.

Obě tyto možnosti by přinesly jak výhody, tak nevýhody všem zúčastněným. Pravděpodobně by tedy nebyly nejlepšími cestami. Myslím, že by měl být skutečně hlavně kladen důraz na mimosoudní řešení rodinných konfliktů a možnosti poradenství. Tak aby si rodiče uvědomili, jak celá situace negativně působí na jejich děti a snažili se jednat v jejich zájmu, ne ve svém.

Závěr

Rodina je prvním a myslím i z daleka nejdůležitějším společenstvím osob, jehož součástí se stává každý člověk. Má zásadní význam, zejména z hlediska jejího vlivu na formování osobnosti, kdy toto společenství nejbližších osob provází člověka od narození až do smrti. Jistě nejsem jediná, kdo si myslí, že každý by si přál vyrůstat v úplné, fungující rodině, po boku obou rodičů, sourozenců a i dalších členů tzv. širší rodiny. Ne vždy však vztahy vydrží věčně, a pokud se rozpadnou, většinou to má značné negativní dopady na všechny zúčastněné. V případě, že se ze vztahu narodily děti, jsou největšími oběťmi při rozchodu nebo rozvodu jejich rodičů právě ony. Přitom nemohou nastalou situaci nijak ovlivnit. Dítě tak přichází o základní jistotu v životě, najednou nic není jako dřív. Rodiče by si tak měli uvědomit, že dítě jejich rozchodem trpí nejvíce, jelikož ho nijak nezapříčinilo a nechápe, proč se jeho rodiče už nemají rádi. Měli by se tedy snažit spolu navzájem komunikovat a situaci řešit tak, aby měla na dítě co nejmenší negativní vliv. Bohužel se rodiče v této době většinou zaměří každý sám na sebe a preferuje pouze své zájmy a na zájmy dítěte tak zapomínají. Do soukromého a zejména rodinného života by měl stát zasahovat co nejméně, dítě se však v nastalé situaci příliš bránit nemůže, a tak je potřeba, aby se jeho zájmů zastal alespoň soud, když rodiče toho nejsou v danou chvíli schopni.

V této práci jsem se zaměřila na právo a zároveň i povinnost rodiče stýkat se s nezletilým dítětem poté, co došlo k rozvodu nebo rozchodu a dítě má nadále v péči pouze jeden z rodičů a samozřejmě i tomu odpovídající právo dítěte na styk s rodičem, se kterým nadále nežije. Rodiči, který nemá dítě v péči i nadále náleží povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti a jediný způsob, jak může svou rodičovskou odpovědnost i nadále uplatňovat, je právě prostřednictvím styku s dítětem, ať už formou přímého, osobního styku, nebo alespoň styku nepřímého (pomocí telefonu, e-mailu, facebooku, skypu apod.).

V první a druhé kapitole jsem se věnovala vymezení pojmů, které s tímto tématem úzce souvisí a vymezení samotného práva na styk, jeho forem a možného rozsahu.

Třetí kapitola je zaměřená na způsoby určení styku rodiče s nezletilým dítětem. Uvádím zde tedy jednak možnost rodičů uzavřít dohodu o styku a poměrech k nezletilým dětem vůbec a jednak rozhodování soudu v této věci. Preferována je samozřejmě dohoda rodičů, která je pro všechny zúčastněné příznivější. Dohoda může být schválena soudem, ale nehrozí zde náročné a často i několik let trvající soudní řízení, které zejména na dítě může mít katastrofální dopad. Jestliže panuje mezi bývalými partnery tak negativní vztah, že nejsou schopni spolu racionálně komunikovat a dohodnout se na možnosti jednoho z nich stýkat se

s dítětem, pak nezbyvá než, aby v této věci rozhodl autoritativně soud. Ten by měl ignorovat rodiči prosazované zájmy a měl by o styku rozhodovat tak, aby byl stanoven především v zájmu dítěte, které tak může nadále vyrůstat za přítomnosti obou rodičů. V souvislosti se soudním řízením v této kapitole popisují také možnost soudu v zájmu dítěte styk s rodičem z určitého důvodu omezit a v nejzazším případě i zakázat. Dále zmiňují také možnost úpravy styku ve vztahu k jiným osobám než rodičům. V praxi se bude jednat nejčastěji o prarodiče dítěte, jeho třeba již dospělé sourozence, nebo bývalého partnera jednoho z rodičů, ke kterému si dítě vytvořilo citový vztah. Dítě má jistě zájem i na tom, aby v jeho životě měly místo i členové širší rodiny. Prarodiče mohou mít na vývoj dítěte velmi dobrý vliv, představují množství životních zkušeností, které mohou dítěti předat a pozitivně tak ovlivnit utváření osobnosti dítěte a jeho chování v budoucnu. Pokud rodiče dítěte z nějakého důvodu nechtějí, aby se dítě s prarodičem stýkalo, myslím si, že je velmi dobře, že zákon i jim dává právo s dítětem se stýkat, a to i přes protesty rodičů. V poslední podkapitole této části se věnují také syndromu zavrženého rodiče, o kterém je v souvislosti s touto problematikou hojně diskutováno. I v této záležitosti má největší vliv konflikt mezi rodiči dítěte, kdy se ten z nich, který má dítě v péči, snaží, aby dítě zapudilo druhého rodiče, a to většinou pouze z vlastních sobeckých důvodů. Dítě tak může přijít o jeden ze základních vzorů ve svém životě, což jistě není v souladu s jeho zájmy a jeho všestranným vývojem.

Poslední kapitulu jsem věnovala rozboru prostředků, které má oprávněný rodič k dispozici v případě, že je mu pečujícím rodičem bráněno ve styku, přestože je tento upraven soudem schválenou dohodou, či přímo soudním rozhodnutím. Jelikož se v obou případech jedná o exekuční tituly, nejlogičtější se tak bude zdát nařízení jejich výkonu. Vždy je třeba dobře zvážit konkrétní situaci, aby použitý způsob výkonu rozhodnutí byl v dané situaci efektivní. U uložení pokuty je třeba brát ohled i na majetkovou situaci povinného rodiče, v případě že bude finančně dobře zajištěn, pak mu ani pokuta v maximální výši 50 000 Kč nemusí zabránit v dalším porušování práva druhého rodiče. Na druhou stranu u rodiče, který má velmi nízké příjmy, vzniká nebezpečí, že ukládání pokut zasáhne i životní úroveň dítěte, navíc nemusí být dosaženo ani zaplacení uložené pokuty. Co se týče výkonu rozhodnutí odnětím dítěte, zde zastávám názor, že by se k tomuto způsobu měl soud uchýlit, tak jak udává i sám zákon, pouze ve zcela výjimečných případech. Situace, kdy rodič nechce dítě druhému rodiči vydat, případně ani samo dítě nechce s tímto rodičem jít, kdy je u výkonu mimo obou rodičů, kteří nemusí v danou chvíli zvládat své emoce, přítomen navíc pracovník OSPOD, který je pro dítě cizím člověkem, nebo dokonce policista v uniformě, je pro psychiku dítěte velmi stresující a může ho poznamenat na celý život.

Při psaní práce jsem čerpala z odborné literatury, jak monografií, tak literatury komentářové a dále z odborných periodických publikací, zabývajících se problematikou rodinného práva, zejména časopisu *Právo a rodina*. Důležitým zdrojem informací pro tuto práci byla i judikatura Ústavního a Nejvyššího soudu a také Evropského soud pro lidská práva.

Cílem práce bylo především podat podrobný přehled o problematice úpravy styku s dítětem, způsobech jeho určení, a především prostředcích k dosažení realizace styku s dítětem, je-li v ní bráněno. Doufám, že by tato práce mohla pomoci laické veřejnosti a rodičům především, pochopit úskalí této oblasti a udělat si představu o tom, jaké mají ve své situaci možnosti a uvědomit si, že by v této situaci měli myslet na své děti a snažit se jednat co nejvíce právě v jejich zájmu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2009. 191 s.

NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠŤÁK, Radim. *Kontakt s dětmi po rozvodu. Jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 248 s.

PRUNNER, Pavel, MIŇHOVÁ, Jana. *Kapitoly ze sociální psychologie pro právníky*. 1. vydání. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 1998. 165 s.

RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 213 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHÁLOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. 352 s.

Komentáře

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1380 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství*. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 586 s.

SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 1032 s.

Odborné časopisy

BEHR, Tomáš. Výpověď dítěte před soudem. *Právo a rodina*, 2016, roč. 18, č. 6, s. 12-18.

CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 7, s. 15-18.

CORRADINIOVÁ, Simona. Náhrada škody při maření styku s dítětem (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 8, s. 16-19.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. O právech a povinnostech v rodinném právu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2015, roč. 10, č. 3, s. 31-39.

LUŽNÁ, Romana. Škoda vzniklá zbytečnou cestou rodiče k uskutečnění styku s dítětem – judikatura. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 6-9.

LUŽNÁ, Romana. Uložení pokuty v případě nerealizovaného styku. *Právo a rodina*, 2016, roč. 18, č. 10, s. 20-23.

NOVOTNÁ, Věra. Lze zakázat styk dítěte s rodiči a příbuznými? *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 9, s. 15-19.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. Náhrada škody způsobené neuskutečněním styku s dítětem ve stanoveném termínu. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 1, s. 8-13.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozchodu a rozvodu rodičů. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 1, s. 12-16.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. Princip oficiality v řízeních o úpravě styku s nezletilým dítětem. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 10, s. 360-365.

SCHÖN, Monika. Koho české právo rozumí pod pojmem dítě? *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 3, s. 17-20.

VARGOVÁ, Bronislava. „Syndrom zavrženého rodiče“ jako problematický termín. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 3, s. 11-15.

VÍTKOVÁ, Veronika. Výkon rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítětem. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2015, roč. 10, č. 2, s. 163-172.

VYPUŠTÁK, Radim. Oprávněný rodič a nástroje k realizaci styků s nezletilým dítětem. *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 1, s. 1-6.

WESTPHÁLOVÁ, Lenka. Problematické aspekty styku rodiče s dítětem. *Právní rozhledy*, 2017, roč. 25, č. 11, s. 386-394.

Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

Úmluva o právech dítěte (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.)

Úmluva o styku s dětmi (sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 91/2005 Sb.)

Úmluva o výkonu práv dětí (sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 54/2001 Sb.)

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Základní listiny práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. III. ÚS 438/05

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/2006

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 4. 2010, sp. zn. II. ÚS 485/10

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2013, sp. zn. II. ÚS 4160/12

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. II. ÚS 3489/15

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 6. 2011, sp. zn. 73 Co 286/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. 25 Cdo 2289/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2005, sp. zn. 20 Cdo 746/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2229/2010

Rozsudek ESLP Pini a ostatní proti Rumunsku ze dne 22. 6. 2004, stížnost č. 78028/01 a 78030/01

Rozsudek ESLP Zavřel proti České republice ze dne 18. 1. 2007, stížnost č. 14044/05

Rozsudek ESLP Havelka a ostatní proti České republice ze dne 21. 6. 2007, stížnost č. 23499/06

Rozsudek ESLP Schalk a Kopf proti Rakousku ze dne 24. června 2010, stížnost č. 30141/04

Rozsudek ESLP Bergmann proti České republice ze dne 27. 10. 2011, stížnost č. 8857/08

Rozsudek ESLP Prodělalová proti České republice ze dne 20. 12. 2011, stížnost č. 40094/08

Internetové zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Pohyb obyvatelstva – rok 2016* [online]. czso.cz, 21. března 2017 [cit. 25. dubna 2017]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2016>>.

Konsolidovaná verze důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

BAKALÁŘ, Eduard, NOVÁK, Daniel. *Syndrom zavrženého rodiče v České republice*. [online]. iustin.cz, [cit. 23. června 2017]. Dostupné na <<http://www.iustin.cz/Litera/BAKNOV.asp>>.

PROCHÁZKOVÁ, Karolína. *Stýkat se s dítětem: je to právo nebo povinnost?* [online]. rozhlas.cz, 13. ledna 2015 [cit. 20. června 2017]. Dostupné na <http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/zurnalservis/_zprava/stykat-se-s-ditetem-je-to-pravo-nebo-povinnost--1444439>.

Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5.4.2007 č.j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí [online]. [cit. 26. června 2017]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7286/Instrukce_142_2007.pdf>.

Seznam mediátorů [online]. justice.cz, [cit. 28. června 2017]. Dostupné na <http://mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx>.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá problematikou úpravy styku rodiče s nezletilým dítětem. Práce pojednává o právu rodiče na styk s dítětem a rovněž o právu dítěte stýkat se s rodičem a možnostech, jak dosáhnout realizace styku. Text práce je členěn do pěti kapitol. V první kapitole jsou vymezeny pojmy, které jsou pro práci stěžejní. Druhá kapitola vymezuje obecně právo na styk a seznámí čtenáře s tím, v čem styk s dítětem spočívá, jaké jsou jeho možné formy a rozsah. Stěžejními kapitolami práce jsou třetí a čtvrtá. Třetí kapitola pojednává o tom, jak lze v konkrétním případě styk upravit. Popisuje možnost rodičů uzavřít o styku s dítětem dohodu, která může být schválena soudem. Dále pak pojednává o rozhodování soudu o styku, pokud se rodiče nedokáží domluvit. Třetí kapitola se dále věnuje určování způsobu a rozsahu styku a případně jeho omezení či úplnému zákazu. V této kapitole je popsána i možnost úpravy styku s dalšími osobami mimo rodičů a také případům, kdy se rodiče mohou s dítětem stýkat, pokud nemají dítě v péči. Poslední podkapitola této části se krátce zabývá také pojmem syndromu zavrženého rodiče, který je s právem styku neodmyslitelně spojen. Čtvrtá kapitola se věnuje výkonu rozhodnutí, pokud rodiče neplní soudem schválenou dohodu nebo rozhodnutí soudu o styku. Dále jsou zde popsány nástroje, které nabízí různé právní předpisy, v případě, že styk není realizován, jak by měl. A část kapitoly se věnuje náhradě škody, která může vzniknout při neuskutečnění styku. Poslední pátá kapitola obsahuje krátkou autorčinu úvahu de lege ferenda.

Cílem diplomové práce je podat komplexní přehled o problematice práva na styk rodiče s dítětem, jak je možné jej upravit a hlavně, jakým způsobem se může rodič, jehož styk s dítětem je bráněno, domoci realizace svého práva. Tato práce by tak mohla sloužit laické veřejnosti a především rodičům, kterým nebyly děti svěřeny do péče, k seznámení se s problematikou a posloužit jako jakýsi návod, jak se mohou bránit.

Abstract

This diploma thesis deals with regulation of parental contact with a minor child. The thesis deals with the right. The thesis deals with the right of parent to contact with his/her child and the right of a minor child to contact with parent and also with options, how to achieve contact. The thesis is divided into five chapters. The first chapter defines concepts that are crucial to the thesis. The second chapter deals with general issues of the right to contact with child and should apprise the reader with content of this right and what are its possible forms and extent. The core chapters are the third and the fourth. The third chapter deals with regulation of the contact with child in specific case. Chapter describes the possibility of parents to close the deal about the contact with a minor child that can be approved by the court. Chapter also deals with the court's decision-making process if the parents fail to reach an agreement. Also deals with determination of form and extent of contact with child and restriction or total prohibition of contact, if its needed. Part of the third chapter deals with the right to contact with child which belongs to other persons then parents, and situations when parents have the right to contact with child, even if they do not have the child in custody. Last subchapter of this part briefly deals with the concept of parental alienation syndrome, which is undoubtedly connected with the right of contact. The fourth chapter deals with enforcement of decision, when parents do not fulfill their agreement approved by court or court decision about the contact. It also deals with options offered to parent by different regulations, in case the contact is not realized as it should. Part of this chapter describes possibility to compensate damages that can arise, if contact is not realized as it should. The fifth and last chapter contents author's consideration de lege ferenda.

The aim of this diploma thesis is to provide a comprehensive overview of the issue of the right of parent to contact with the child, how it can be modified and, in particular, how the parent, whose contact with child is obstructed can achieve realization of his/her right. This thesis could serve the public and, above all, the parents who do not have children in custody, to get acquainted with the problem and to serve as some guidance for them, how to defend themselves.

Klíčová slova

Nezletilé dítě

Rodič

Rodina

Styk s dítětem

Dohoda rodičů

Soudní určení styku

Bránění ve styku

Výkon rozhodnutí

Náhrada škody

Syndrom zavrženého rodiče

Key words

A minor child

Parent

Family

Contact with the child

Parental agreement

Judicial determination of contact

Contact obstruction

Enforcement of decision

Damage compensation

Parental alienation syndrome